

PRÁCE
ZE SEMINÁŘŮ PRÁVNICKÉ FAKULTY
KARLOVY UNIVERSITY V PRAZE.

SEŠIT Č. 7.

SEMINÁŘ PROF. Dra M. STIEBRA.

PŘE LÍČENÍ
PŘED ČESKÝM SOUDEM ZEMSKÝM.

(Scénická rekonstrukce z první poloviny XVI. stol.)

NAPSAL JUC. JIŘÍ VESELÝ.

V PRAZE 1930.

Vydávají ředitelé seminářů s podporou ministerstva školství a národní osvěty.
Knihliskárna Typus, Smíchov.

Předmluva.

V letním semestru 1929 probíral se v seminárním cvičení z dějin veřejného práva v střední Evropě proces před českým zemským soudem. Člen semináře JUC Jiří Veselý shrnul výsledky seminárního cvičení a svého vlastního badání v tištěných i archivních pramenech v dramatickou scénu z počátku XVI. století. Jakkoli scéna tato má pro seminární práci neobvyklou formu, neváhám ji přece uveřejniti, poněvadž se jí dá posluchačům plastický obraz soudního řízení před českým zemským soudem století XVI.

V Praze, dne 10. dubna 1930.

Dr. M. Stieber,
ředitel semináře.

Ú v o d.

V práci této sledoval jsem dvojí cíl: jednak rekonstruovati na základě pramenů co možná přesně průběh soudního řízení před soudem zemským, jednak najítí náplň i formu takovou, aby neunavovala, spíše vzbudila zájem i u neodborníka. Je přirozené, že se tyto dvě tendence leckdy střetly: někde jsem obětoval jevištní působivost ve prospěch pravdivosti, jindy, doufám řídkěji, musila věda ustoupit beletrii.

Zdali a do jaké míry se mi podařilo zachovat správný postup, náleží k posouzení odborné kritice; zde bych chtěl pouze naznačit některé věci, o kterých znalec ihned pozná, že neodpovídají historické skutečnosti, dále uvést prameny a postup práce.

Podkladem děje je púhon k suchým dnům letničním roku 1543 a nález, který se k němu stal ve čtvrtek po sv. Urbanu roku 1545, obojí v kvaternu púhonném desk zemských menších č. 1 (cit. DZ m. 1) na listě G 1. Púhon tento¹⁾ zní:

Florian Griespek z Griespachu etc. *) pohání Václava Točníka z Křimic a v Křimicích**) i odtudž kdež co má ze škod ze 20ti hřiven stříebra pro nevydání Doroty sirotka dcery někdy Beneše rychtáře ze vsi Babí, kmetičny jeho Floriana Griespeka. — Dokládá se cedulí řezaných, svědomí, listuov poselacích, zřízení zemského a jiných svých spravedlností a na to žádá spravedlivého nálezu.

Juxta: Vložen útok v pondělí po sv. Ambroži [9. dub.].

Juxta: Ambrož komorník. Stání ut supra.

*) Týž Florian poroučí Václavovi z Helfmburku k zisku i k ztrátě.

**) Tu týž poroučí Václavovi z Peclinovce k zisku i k ztrátě.

Vedle pak připsán nález tohoto znění:

V při mezi Florianem Griespekem z Griespachu, krále JMsti sekretářem v kraji Českém, puovodem s jedné a Václavem Točníkem z Křimic pohnaným z strany druhé, tu kdež týž Florian pohání jeho Václava ze škod ze 20ti hř. stř. pro nevydání Doroty sirotka, dcery někdy Beneše ze vsi Babiny, kmetičny jeho Floriana Griespeka etc., tak jakž puohon a žaloba plněji svědčí; na to ukázal cedulí řezanú poselací a svědomí, žádajíc podle puovodu a ukázání svého za opatření. Proti tomu od Václava Točníka jest mluveno, že tento puovod s puohonem se nesrovnává, neb někteří svědkové svědčící, že by lidé Václava Točníka tu Dorotu vzali a peněz drahnú summu při tom, a jiní seznávají, že by pychem vzata býti jměla, ješto puohon z žádného pychu není a poněvadž pořádného poselství Florian Griespek jest podle zřízení zemského neučinil ani odpovědi nevyčkal, než hned pohnal, ješto se

¹⁾ Chystaného vydání č. 246.

Václavovi Točníkovi vidí, že tím vydáním též Doroty není povinen, neb jest se pořádně vdala, a také ani toho se neukazuje, aby tak ona Dorota na grunty jeho Václava a s vůlí jeho přinesena býti jměla, při tom též za opatření žádaje; dále ukázal svědomí, že on Václav jest k němu Florianovi posílal od člověka svého, aby touž Dorotu jemu k stavu manželskému dal a proto jest to i na právo duochovní do Plzně podáno, aby to rozeznáno bylo, komu by táž Dorota k stavu manželskému náležela: člověku-li Václavovu čili opatovu, a jest týž člověk opata Plaského od tý spravedlivosti pustil a on pořádně člověk Václavu Točníku s ní v stav manželský jest vstoupil, prvě nežli puohon on Václav od Griespeka zastížen byl, při tom vždy pořádném sjití manželském žádaje zachován býti, neb by byly veliké těžkosti, aby tak manželé rozlučováni býti jměli, a jest to předešle i sněmem vyměřeno, jak se vdávati kmetičny s povolením pánuov svých mají a jak nic, poroučeje se k spravedlivému rozvázení. Proti tomu zase od Floriana Griespeka jest mluveno, jakž strana správu dává o kmetičnách, jak se vdávati mají neb nic, táhnuce se na obecní sněm kterýž se o takových kmetičnách stal, ale toho se neukazuje, nýbrž na odpor což ještě v zřízení zemském nezrušeno jest, jakž o týchž kmetičnách králem Vladislavem mezi stavy panským a rytířským s jedné a městy z strany druhé vajpověď se stala, dav touž vajpověď z strany sirotkuov na to čisti a jiná svědomí, nález mezi Jindřichem Diblíčkem z Přívor a Petrem Bzenským z Proruby z strany druhé, a tak při tom při všem ukázání svém žádaje za opatření. — Tu úředníci Pražští menší desk zemských na plném soudu zemském menším slyševše strany a jich s obou stran pře líčení, cedule řezané, svědomí, listy poselací, zřízení zemské, vajpověď krále Vladislava slavné paměti mezi stavy panským, rytířským s jedné, Pražany a jinými městy království Českého strany druhé učiněnou a vzavši naučení od pánuov jich milostí a vладыk s plného soudu zemského takto o tom nalezli: poněvadž se jest to z svědkuov dostatečně našlo a vyhledalo, že táž Dorota sirotek, dcera někdy Beneše rychtáře ze vsi Babiny, kmetična jeho Floriana Griespeka jest a on Florian Griespek řádné poselství, jak zřízení zemské ukazuje, o vydání též Doroty k němu Václavovi Točníkovi jest poslal, a zřízení zemské a vajpověď krále Vladislava slavné paměti mezi stavy panským, rytířským a Pražany a jinými městy král. Česk. učiněná to v sobě zřetelně obsahuje, když by komu sirotka vedle svolení zemského nevydal, aby jej mohl ze dvacíti hřiven stříebra bez lotu spolu puovodem pohnati, a když to obdrží, že je sirotek jeho, že jemu tu pokutu dáti a sirotka s tou pokutou vrátiti, jakž artykul v též vajpovědi šíř v sobě obsahuje a zavírá, i maje on Václav Točník podle dotčeného zřízení zemského a též vajpovědi tak se zachovati a dotčenú Dorotu, kmetičnu jeho, podle takového poselství k sobě učiněného jemu Florianovi Griespekovi vydati, toho jest neučinil a toho ničímž podle práva neodvedl, aby tím vydáním dotčené Doroty jemu Griespekovi povinen nebyl, i z těch příčin dává se jemu Florianu Griespekovi puovodu proti témuž Václavovi Točníkovi za právo tak, aby on Václav Točník jemu Florianovi Griespekovi touž Dorotu jeho vydal a pokutu zřízením zemským vyměřenou dal, a to konečně od dnešního dne ve dvě nedělích pořad zběhlých. Dal památné. Stalo se ve čtvrtek po sv. Urbanu léta etc. 45ho.

Když byla práce tato v prvním náčrtě hotova, nalezl jsem v kvaternu púhonném DZ m. 41 D 28 pět púhonů průvodních k této při a některá místa podle nich doplnil a opravil.

Jak je ze zpracování zřejmo, zmírnil jsem strohost puvodního nálezu, který vrací pánuovi poddanou bez ohledu na další osud manželství tak, že má býti manželství zachováno. Tím jsem získal zpestření děje, ale chyběl podklad k takovému rozhodnutí, neboť prameny ani literatura případu takového

neřeší. Krofta ve své studii »Přehled dějin selského stavu v Čechách a na Moravě«²⁾ zabývá se poměry podobnými praví, že při provdání kmetičny šlo spíše o propuštění z poddanství, o výhost, než o svolení k sňatku. Použil jsem tohoto institutu, ovšem v jiném smyslu tak, že pán manžela Dorotina je povinen dáti výhost tomuto, pán Dorotin pak zamýšlenému manželovi Hanzí Škopkovi.

Pře v mém podání je projednávána před pány a vladykami na plném soudě zemském; ale ve skutečnosti, jak vysvítá z půhonu i nálezu, probíhala před soudem zemským menším. Proces o lidi sběhlé je totiž jedním z případů, které příslušely před menší soud.³⁾ Chtěje předvésti na jevišti soud zemský větší, dopustil jsem se této úchyly proto, že na větším soudě projednávaly se případy s hlediska divadelního méně zajímavé (o dědictví, o nárek cti), kdežto látka tato poskytla mi dosti možností, abych do celku vsunul pokud možno všechny příhody, které se na soudu zemském mohly sběhnout.

Dále nutno upozorniti, že celek neodpovídá nějaké určité době; uvedl jsem sice v podtitulu »první polovici XVI. stol.« avšak toliko pro přibližnou orientaci. Případ sám je z roku 1543—5, nejstarší pak ustanovení (vyhlašování půhonu od toho komorníka, který poháněl) z doby před Všehrdem.⁴⁾ Ostatní použité prameny jsou z doby mezi těmito časovými mezníky. V poznámkách ovšem citováno zemské zřízení z r. 1564 pro souvislost se zemskými zřízeními předešlými a pro srovnání uveden a někde odlišná ustanovení procesní ze XIV. stol.

Rovněž tak jednající osoby nejsou z jedné a téže doby: původ, pohnaný, komorníci, poručník, páni a vladykové, vystupující při svědčení půhonů jsou uváděni v D Z m. I., úředníky a soudce zemské podávám z komise k napravování práv z r. 1530, jak jsou zaznamenáni v Jirečkových »Zemských zřízeních XVI. věku« na str. 103—4. K tomu podotýkám, že jsem zmenšil počet soudců zemských pro velký počet ostatních jednajících osob, který by byl na škodu soustředěnosti děje.⁵⁾ Z téhož důvodu jsem sloučil osobu písaře desk zemských menších s místopísařem král. Česk.; arcipryšta Václava podávám jako jediného představitele duchovního stavu při celé věci, ačkoli ve skutečnosti spíše byl účastněn kněz Vondřej farář Malešický, který Dorotu a Jiříka oddával.⁶⁾

Nyní vysvětlivky k jednotlivým obrazům:

Obraz I. je pouhou exposicí, nutnou vzhledem k dramatickému podání; ve výstupu prvním oznamuje se přísaha nového soudce, v druhém se poprvé uvádí půhon, výstup třetí seznamuje diváky s podstatou sporu. Obraz tento bez pramenného podkladu.

Obraz II. podává přísahu nového soudce podle míst citovaných v textu.

Obraz III. předvádí svědčení půhonů a to k většímu i menšímu soudu v jedno. K tomu dlužno podotknouti, že svědčení půhonů takové mělo místo pouze při na zejtrí sv. Jeronyma,⁷⁾ kdežto při kterýchkoli suchých dnech

²⁾ Agrární Archiv roč. II., str. 60 nsl.

³⁾ Vš, I, 6, 1; I, 6, 4; ZZ 30-162, ZZ 49-H 40, ZZ 64-M 1; srv. ZZ 49-D 29, ZZ 64-C 47.

⁴⁾ Viz Vš, IX, 10, 10 (hlavní text; ve variantách IX, 10, 13).

⁵⁾ Soud zemský skládal se totiž ze 4 úředníků větších, 12 pánů a osmi vladyk k nimž zmínění úředníci větší přičítáni, t. j. z 20 osob. — Vš, II, 1, 1; ZZ 00-2, ZZ30-2, ZZ 49-A10, ZZ 64-A 35.

⁶⁾ Viz půhony svědků a ostatní průvodní půhony v DZ m. 41 D 28.

⁷⁾ Vš, II, 3, 2. Třetí půhonův svědčení jest k oběma s údom, k zemskému spolu i k menšímu vesměs; a to bývá jedně v každém roce, nazajtríe po sv. Jeronymě.« Stejný způsob předpisuje Z 30-4 pro soud, který byl z suchých dnů adventních přeložen k roku na zajtrí sv. Barbory: »A mají se puohonové k většímu i k menšímu soudu zemskému vyhlašovati, tak jako při svatém Jeronymě.«

vysvědčovaly se půhony k soudu menšímu ve středu, k soudu zemskému většímu v pátek.⁸⁾ Dopustil jsem se zde té úchyly, že způsob vyhlašování na roku při nazejtrí sv. Jeronyma přenáším k suchým dnům letničním.

Obraz IV. znázorňuje přísahy se zmatkem v kapli Všech Svatých. Rok k přísahám těmto, byly-li nalezeny soudem panským, dával se na příští suché dny.⁹⁾ Aby byla celá scéna částečně motivována, vložil jsem čtení nálezu z minulého soudu, v němž se přísaha ukládá.

Obraz V. je vyplněn rozhovorem čtyř pánů navazujícím na předchozí přísahy a je věnován řešení případu, když obě strany projdou.

Obraz VI. Zahájení soudu zemského podle Všehrda. Pro malý rozsah tohoto obrazu přiřadil jsem právo stané na soudě a vstup obou stran hlavní předváděné rozepře do šraněk, takže

Obraz VII. začíná předčítáním žaloby od řečníka. Obraz ten co do obsahu sestaven podle napřed uvedeného nálezu a formální průběh dle pramenů citovaných v textu. Vsunuty výstupy: »vertování v dškách« a »křik v soudní světnici.« — Konečně

Obraz VIII. je zakončením v podobě panského potazu a nálezu.

Z pramenů nejcenějším pro tuto práci bylo dílo Všehrdovo, hlavně kniha druhá, neboť podává na mnoha místech praktické návody, jak si mají strany na soudě zemském vésti. Zejména pro obraz IV. uváděny jsou zevrubné předpisy, což je tím důležitější, ježto prameny pozdější jsou stručné, neboť význam přísahy se zmatkem v těch dobách již klesal. Údaje Všehrdovy dokreslují články zemských zřízení, ovšem dosti stručně. Pro celkový pak styl práce, sloh a ráz doby dosti jsem čerpal z rukopisů desk zemských, s nimiž jsem měl příležitost seznámiti se při přípravných pracích k edici prvního půhoného kvaternu.

Jiří Veselý.

Jsem díky zavázán prof. Dru M. Stiebrovi za podnět k této práci a za četné rady, během ní udělené; dále děkuji prof. Dru G. Friedrichovi za některé kulturně-historické detaily, min. radovi Dru Lad. Klicmanovi, řediteli archivu min. vnitra za laskavé povolení ke studiu desk zemských, a Dru V. Letošníkovi, který ve jmenovaném archivu desky zemské spravuje.

J. V.

Prameny.

Desky zemské menší čís. 1, 41 a j. — cit. DZ m.

Jireček, Všehrd: O právech země české — cit. Vš.

Palacký, Zřízení zemské království českého r. 1500 — cit. ZZ 00.

Jireček, Zřízení zemská království českého XVI. věku — cit. ZZ 30, ZZ 49, ZZ 64.

Emler, Reliquiae tabularum terrae — cit. R. t. t. (I, II).

Poznámka: Pro eventuelní scénické předvádění možno použití názvu: Kterak Dorota sirotek při tom pořádném sjití manželském zachována byla.

⁸⁾ Tamže: Vš, II, 3, 2.

⁹⁾ Vš, II, 25, 1. »Všem přísahám, kteréž páni na soudu zemském nalezají, rok se klade k stání v kaple Všech Svatých na hradě Pražském v pátek na suché dni na jprvé příštíie anebo nazajtríe po sv. Jeronymu...« — Též v kap. II, 28, 1 »neb přísahy z soudu panského pokládají se vždycky v pátek na suché dni potom budúcie nebo na ten den nazajtríe po sv. Jeronymě.«

O S O B Y:

Vladislav, Uherský, Český etc. král	} nejvyšší úředníci království Českého
Jaroslav starší z Šelnberka a z Kosti, nejvyšší komorník král. Česk.	
Zdislav Berka z Dubé a s Lipého, na Zákupí, nejvyšší sudí král. Česk.	
Radslav Beřkovský z Šebieřova a na Liběchově, nejvyšší písař král. Česk.	
Jan z Vartmberka a na Zvěřeticích, nejvyšší purkrabí Pražský	} úředníci Pražští menší desk zemských
místokomorník	
místosudí	
místopísař (písař menších desk zemských)	
místopurkrabí	
řečník zemský	
starosta komorníčí	
Florian Griespek z Griespachu a na Kacéřově, původ	} páni JMst. sedící na soudu zemském
Václav z Peclínovce, jeho poručník	
Václav Točník z Křimic a v Křimicích, pohnaný	
Jiřík mladší Dlask ze Vchynic, jeho přítel	
Dorota, dcera někdy Beneše, rychtáře ze vsi Babí	
Jíra Boháč, její manžel	
Václav, arcipryšt Plzeňský	
Ambrož	
Jan měřič } komorníci při deskách zemských	
Jetřich	
sluha	
Vojtěch z Pernštajna a na Pardubicích, nejv. hofmistr král. Česk.	
Adam z Hradce a na Hradci, nejv. kancléř král. Česk.	
Václav Bezdrůžický z Kolovrat a na Košátkách, nejv. sudí dvorský a purkrabí Vyšehradský	
Zdeněk Lev z Rožmitála a s Blatné	
Vilém švihovský z Ryžmberka a na Klenovém, purkr. Karlšteinský a hofmistr dvoru králové	
Jan purgrabie z Donína	
Albrecht Šlik z Holejče, hrabí z Pasaunu na Lokti	
Albrecht z Kuttensšteina a na Ronšperce	
Jan Raupovský z Raupova a na Raupově (nový pán)	

Wolfarth Plankar z Kynšperku, podkomoří král. Česk.	} vladyky sedící na soudu zemském
Jan Bechyně z Lažan na Piečíně, purkr. Karlšteinský	
Mikuláš Vančura z Řehnic a na Krnště	
Jan Dobřenský z Dobřenic	
Jan Boreň ze Lhoty	} vladykové
Jaroslav z Vřesovic na Brozanech	
Drslav Černín z Chudenic	
Albrecht Třebešovský z Chlen	} vladykové, očistníci Václava Voračického
Jan Vidlák Radimský z Slavkova	
Václav Voračický z Paběnic	} bratří Vencelíkové z Vrchovišť
Jaroslav Vranovský z Valdeka	
Jiřík Mitrovský z Nemyšle	
Adam Říčanský z Řičan	
Křištof Feierbongar z Feierbonku	
Jan Kašpárek z Nebovid	
Vilém Šťastný z Valšteina a na Rychmburce	
Diviš Slavata z Chlumu a s Košmberka	
Věnek Kordule z Slaupna	
Jakub dědiník z Nesměně	
Jindřich	} bratří Vencelíkové z Vrchovišť
Jiřík	
Václav	
Bernart žeušický z Nestajova	
Apollona z Nebovid	
Elška z Postupic a na Polné	
Veronika z Aujezdce	
Benjamin z Vlkanova, sukna kraječ, měšténin Starého města Pražského	

Páni, vladykové, lid v soudní světnici. Družina králova.

OBRAZ I.

Ráno v soudní světnici na hradě Pražském.

V ý s t u p 1.

(Soudní světnice na hradě Pražském. Sluha zametá. Jiřík ml. Dlaska a Albrecht Třebešovský přicházejí ze skupiny několika pánů a vladyk z pozadí. Poznají se a s úsměvem popojdou do popředí.)

Jiřík: Vítej, pane Albrechte. Zda ty též činiti co máš zde před soudem zemským?

Albrecht: Věru trefils, pane Jiříku. Věnek Kordule z Slaupna pohnán ode mne k těmto suchým dnuom letničniam i protož na svědčení téhož pouhonu státi musím.

Jiřík: Dobře činíš, pane Albrechte, však by ti pouhon, kdybys nestanul, zdvižen byl.

Albrecht: Věř, pane Jiříku, jest mi sem do Prahy cesta dlhá a já úfám najpozděj při na zajtří sv. Jeronyma najblíže přístím o při svú rozsúzen býti a nálezem panským konec vzíti.

Jiřík: Zda je ti známo, pane Albrechte, že pan Kundrát z Krajku a na Maldém Boleslaví pán slovútný a přisedící saudu panského věhlasný k Pánu povolán?

Albrecht: Překvapuješ uši moje, pane Jiříku, pan Kundrát na pravdě Boží jest? Ještě o suchých dnech postních právě minulých pln síly a zdraví panskej potaz vynášel mezi Dorotú z řehnic a Mandalenú Berčinkú z Dubé, pamatuješ, a nyní pravíš, že — — leč kdo v jeho úřad vejde?

Jiřík: Jeho Milost král Vladislav s radú panskú a vladyckú¹⁾ ráčil Jana Raupovskýho z Raupova a na Raupově mezi pány saditi; dnes poprvé vsésti i přísieci má.

Albrecht: Aj, toť přísahu nového soudce uslyšíme, toj vzácná věc, nevelmi častá — —

V ý s t u p 2.

(Přichází Václav Točnick z Křimic, pohnaný, v ruce ceduli.)

Jiřík: Hle, pan Václav; rci, příteli věrný, co ty zde pohledáváš?

Václav: Jak, pan Jiřík? Toť věru šťastné náhodě vděčím za toto setkání. Jestliť mi veliká nesnáž vzešla z pouhonu Floriana Gryspeka — —

Albrecht (vpadne): Němčúra zrzavého a bachratého?

¹⁾ Ustanovení toto (s radú panskú a vladyckú) přichází poprvé v t. zv. zjednání Prešpurském: »... a ten úřad umrlého aby JMst s radú panskú a vladyckú dobrém, na cti zachovalému pánu neb rytiešskému člověku ráčil dáti...« Emler, R. t. t. II str. 516 dole. Předpis tento přešel do zemských zřízení ZZ 49-A 31, ZZ 64-B 2. Na jiném místě ZZ 49-A 6, ZZ 64-A 6 se praví: »... JMst královská s radou úředníkuov a saudcí zemských úřady zemské dávati a osoby do soudu zemského.« Proti tomu uvádí Všehrd, že volba úředníků a soudců zemských je neomezeným právem královým: »A ty všecky pány i vladyky král JMst sám má voliti a vybrati v ten súd a jiný žádný.« Vš, II, 1, 2, podobně IV, 2, 7.

Václav: Ba tohot' právě.. Neb jest mě pohnal pro nevydání fraucimoru jednoho totižto Doroty kmetičny, dcery někdy Beneše, rychtáře ze vsi Babí, pořádného poselství podle zřízení zemského neucině i jinak práva a spravedlnosti na ni nemaje. Zde puohon.

Jiřík: Dovolíš, pane Václave? (Sahá po ceduli.)²⁾

Václav: Oj, já tě prosím, pane Jiříku, abys mi radou v šraňcích nápomocen byl, an ty trefně mluvit umíš a fortele všeliké znáš, neboť on Florian Václava z Peclinovce za poručníka pře k zisku i k ztrátě má, kterýžto vezdy veliký kramol a rumrejch vejtržně činívá, aby protivníka změtl. (Podává mu púhonnou ceduli.)

Jiřík (běře ji).

Václav: Přečti nadhlas, nechť též pan Albrecht slyší.

Jiřík (čte): Florian Griespek z Griespachu a na Kacěřově, krále JMsti sekretář v kraji Českém, pohání Václava Točnicka z Křimic a v Křimicích i odtudž kdež co má ze škod ze 20ti hřiven stříebra pro nevydání Doroty sirotka, dcery někdy Beneše, rychtáře ze vsi Babí, kmetičny jeho Floriana Griezpeka.³⁾

Václav: Puohon dobře ssumírován jest, avšak s spravedlivostí se nesrovnává.

Jiřík: Pojd'mež v ústraní, příteli milý, vše mi od počátku z gruntu vyjeviš, abychom odvody⁴⁾ spořádati mohli.

(Odejdu stranou; Albrecht se přidá k jiným pánům okolo chodícím.)

V ý s t u p 3.

(Vchází Dorota, za ní arcipryšt Václav.)

Arc. Václav: Již se upokoj, děvečko milá, a neplač neustávajíc.

Dorota: Kterak mám já neboha neplakati, kdyžť mám od manžela otlúčena býti —

Arc. Václav: Rci mi, Doroto milá, kterak jest se ta ruoznice a nevole mezi pány vašimi stran tebe zběhla?

Dorota: Toj, oťče opate tak: Když za bezživotie někdy otce mého již sem samotna v statku zuostala a pán muoj Florian Griespek to nerad vidě i chtěl sobě hospodáře jmíti a proto mně manžela dáti. A vyhlédal mi Hanse škopka, pacholka velikého a šeredného.

Arc. Václav: A tys v tom neposlechla pána svého?

Dorota: Ach, kaký by to muž byl, neb v kostel ani na nešporu nikda nechodí než vezdy krěmuje a vejstupky činívá a jest i nesmyslný na roz-

²⁾ Púhon, ačkoli zachovával ústní charakter, býval napsán od starosty komornického z jeho register na cedule, jež komorníci brali s sebou (Vš, III, 15, 5) a někdy je nechávali v rukou pohnaných (Vš, III, 15, 6).

³⁾ Doslova z DZ m. 1, list G 21. Púhon v této formě psán do desk púhonných až po vykonání púhonu samotného komorníkem v sídle pohnaného. K tomu viz Vš, III, 16, 6, VIII, 12, 3, ZZ 00-136, ZZ 49-G 7 (Jireč. str. 237), ZZ 64-C 2 (Jireč. str. 520). Poručníci a průvody (důkazní prostředky) od slov: Dokládá se... až k formulí... a na to žádá spravedlivého panského nálezu — vpisovány k púhonu, jak je z rukopisů desk zemských zřejmo (bývají psány jinou rukou i jiným inkoustem), až při prvním roku (po vyhlášení púhonů). V tomto připsání průvodních prostředků dlužno viděti ž a l o b u, jež se měla zapisovati na dvakrát: jednak při púhonu do knih púhonných, jednak do knih žalobních. O tom svědčí tato místa: Vš, II, 11, 1 — II, 13, 12 — III, 7, 14 — III, 18, 19 — VIII, 10, 1 — IX, 4, 1 — Emler, R. t. t. I, str. 158 č. 44. Přímý důkaz pro tento názor naleziť jsme v DZ m. 1 na listě O 10, kdež za púhonem připsaná slova: Dokládá se svědomí a jiných potřeb k tomu náležitých a n. t. ž. s. p. n. škrtnuta a vedle poznámka: Rozkázal zase týž Křištof (t. j. původ) žaloby přetrhnúti Srv. obraz VII. pozn. 2 této práce.

⁴⁾ Slovo to značí protivu průvodu, tedy protidůkazy, někdy znamená celou řeč, již se pchnaný snaží vyvrátiti tvrzení původova.

umu a silnej velmi, že by mě bil a jinak zle činil; však se ho vše děvečky bojie — —

Arc. Václav: A ty ses s Jírú Boháčem, člověkem pana Křimického senmula protiv pánu tvému?

Dorota: To sem, otče arcipryšte, musila učinit pro naší velikou mezi námi milost' — (pláče).

Arc. Václav: Neboj se a v Buoh úfaj! Věř, že tě Pán náš najmilostivější pro tu takovou k mužů tvému milost' vyslyší a páni soudce zemští podle práva a spravedlnosti mezi pány vašimi naleznú. Leč neplač již a pohled' raději na tuto súdnú světnici.

Dorota (rozhlíží se kol): Co jest tohle, otče — (ukazuje na kathedru).

Arc. Václav: To jest stolice, kteréž latině kathedra říekají, kdež úředníci Pražští menší sedají a při nich dsky všechny bývají.

Dorota: A nač plótek tento hnizonký? (ukazuje na šraňky).

Arc. Václav: To jsú šraňky, aby za ně žádný nechodil v súd zemský, když páni súdie. (Za scénou kroky a hlasy.) Ej, pojd'me v kút! Již páni a vladky k saudu kráčí.

OBRAZ II.

Příchod pánů a vladyk soudců zemských a úředníků.

(Páni a vladky z soudu zemského a úředníci zemští vcházejí a zdraví se s přítomnými. Zasedají na svá místa: na levé straně trůnu nejv. komorník, vedle něho nejv. sudí, kancelář a sudí dvorský; na pravé straně trůnu nejv. hofmistr,¹⁾ vedle nich po obou stranách páni podle let; za pány po obou stranách po čtyřech vladky; nejv. písař jde za kathedru k úřed. menším. Jedno místo v lavici pánů zůstává prázdné; Jan Raupovský stojí v šraňkách. Přichází král Vladislav a vsedá na trůn. Nejv. purkrabí, který stál dosud dole pod trůnem, usedá na stupně pod nohy královny, Lid, tlačíci se kol šraňků, jásá.)²⁾

Král (pokyne, nastane ticho): Všem pánuom, rytířuom, Pražanuom i jiným městuom i vši obci královstvie našeho již známa smutná zvěst, že slovútný pán Kunderát z Krajku a na Mladém Boleslavi, věrný náš milý, saudce zemský znamenitý od Pána na pravdu věchnau povolán. Odchodu jeho všickni želíme, než pro smrtedlnost jedné osoby nemuož řád a právo, kteréž věčné a trvalé jest, újmy bráti. I zlíbilo se nám s našimi milými, s radú panskú a vladycú³⁾ v místo jeho Jana Raupovského z Raupova a na Raupově, věrného našeho milého z stavu panského mezi saudce zemské saditi. Pane místopiesaři račiž od pana Jana přiesahu podle zřízení zemského vzieti a ty, pane purkrabí, místo jemu ukázati.

Místopisař (vstupí do šraněk před pana Jana s menším příručním

¹⁾ Kancelář, sudí dvorský a nejvyšší hofmistr nesedí v soudu zemském z titulu svých úradů, nýbrž jako prostí páni. Vš, II, 1, 1: Jiný z pánův úředník zemský žádný z práva sedati dle svého úradu na súdu zemském nemá; než sedá-li kto, úrad zemský máje, jako hofmistr zemský, nebo maršálek, nebo truksas, nebo šenk, nebo kuchmistr nejvyšší, sedá jakožto jiný pán k tomu od Kské Msti volený, ale ne dle úradu svého. Avšak zemská zřízení (na místech v pozn. násl. citovaných) zásady této již nevytýkají nýbrž uvádějí, že zmínění úředníci v soudě zasedají. Srv. Kapras, Právní dějiny II, str. 467—8.

²⁾ Osazení soudu zemského v této podobě zaznamenává Vš, II, 1, 1, ZZ 00-1, ZZ 30-1, ZZ 49-A 13, ZZ 64-A 36 (viz vyobrazení); nebylo však ve všech dobách stejné. Pro XIV. stol. podává je Ondřej z Dubé v úvodě, t. j. v přípisě králi Václavovi IV. takto: nejvyšší komorník na místě nejvýše mezi pány, nejvyšší sudí vedle něho, nejvyšší purkrabí Pražský po levé straně komorníkově s holi v ruce. Byl-li přítomen král, nejv. purkrabí stál. O písaři praví: »... nemá místa podle pánův na súdě, než u jich noh má dsky čisti, když právo vezme.« Jireček, CJB II, 2, str. 358—9.

³⁾ Viz pozn. 1 k obr. I.

kvaternem): Račiž, pane Jene Raupovský z Raupova na Raupově dva prsty u pravé ruky zdvihnutí, proti slunci východu se postaviti prostovlas a takto po mně přiesahu říekati:⁴⁾

Jan Raupovský (učiní co řečeno).

Místopisař: Přisahám Pánu Bohu — všem svatým — najjasnějšímu knížeti a pánu — panu Vladislavovi — uherskému, českému — dalmatskému, chorvatskému králi — markrabí moravskému — lucemburskému a slezskému knížeti — a lužickému markrabí — všem pánuom a vladykám — i všie obci královstvie českého — chudému i bohatému — v tomto saudu zemském — k kterémuž sem povolán — pravdu věsti a křivdu tupiti — a všecku tajnost v radách zachovati — a to ani pro přiezeň ani pro nepřiezeň — ani pro kderú jinú věc. — Tak mi Buoh pomáhej i všickni světi!⁵⁾

Jan Raupovský (opakuje přisahu v oddílech jak naznačeno).

Nejv. purkrabí (vede Jana Raupovského k prázdnému místu v lavicích).⁶⁾

Místopisař (ubírá se na své místo za kathedrou).

OBRAZ III.

Svědčení (vyhlašování) pūhonů.

Místokomorník: Páni komorníci, vysvědějtež svoje puohony!¹⁾

[Místopurkrabí odhání lid od šraňků,²⁾ nejv. úředníci jdou ke kathedře, kdež setrvají po celou dobu svědčení pūhonů.³⁾ Za scénou ozve se zvonek, zvonící primu po dobu svědčení pūhonů.]⁴⁾

Dorota: Co to zvonie, otče opate, puojdú všickni na modlení?

Arcipryšt Václav: Tys děvečka nemúdrá velmi; to v kaple Všech Svätých primu zvoní.

Dorota: Co jest, otče Václave, prima?

Arc. Václav: Slove prima ta hodina, kteréž celú na kaple Všech Svätých v pátek o suchých dnech neb nazajtršie sv. Jeronyma zvonie, když se puohonové vysvěděují.

Dorota: A k čemu, otče arcipryšte, to primy zvonění slauzí?

⁴⁾ Přisahu novým pánům vydává ten, kdo »miesto najvyššieho písaře drží.« Vš, II, 1, 7. Podobně v ZZ 00-207, ZZ 49-B 20 a B 21, ZZ 64-B 3 a B 4 nacházíme předpis, že přisahu nejvyšších úředníků běře »místopisař království českého aneb písař menších desk zemských«, což se patrně vztahovalo i na přisahy soudcovské, hned za tím uvedené.

⁵⁾ Vš, II, 24, 2, ZZ 00-209, ZZ49-B 22, ZZ 64-B 5. Skombinováno z těchto různodobých verzí.

⁶⁾ Vš, II, 1, 7: A když přisahu učinie, hned mají každý na své miesto, kdež komu najvyšším purkrabí ukázáno bude, v lavice do súdu vsésti...

¹⁾ Vyzývání komorníků k svědčení pūhonů místokomorníkem je dohadem, položeným hlavně z toho důvodu, aby bylo v ději zřejmo, o jakou scénu jde. K věci samé: vyhlašování pūhonu od toho komorníka, který pohaněl, je nejstarší způsob. Za Všeherda nastala změna ta, že jeden z komorníků vysvěđoval pūhony všechny, i ty, které vykonali ostatní, na jejichž místě, o čemž svěđčí Vš, IX, 10, 10, jasněji ve variantách rukopisu křížovnického a universitního IX, 10, 13. V době ještě pozdější (podle zemských zřízení) bylo svědčení pūhonů úkolem řečníka zemského. ZZ 00-136, ZZ 30-137, ZZ 49-G 7, ZZ 64-C 2.

²⁾ Vš, II, 3, 4. A z šraňkův i z lavic, když se pūhonové vysvěđují, mají všickni vystúpiti, kromě těch, kdož v súdu sedají. Funkce místopurkrabího při soudě zemském pak byla ta, že dbal o nerušené jednání soudní a byl výkonným orgánem v soudní světnici, z kteréhožto důvodu měl obnažený meč během celého zasedání. Srv. vyobrazení.

³⁾ Vš, II, 1, 9. A úředníci nejvyšší mají na svědčení pūhonův — ... — na stolici k úředníkóm menším vstúpiti a tu s nimi býti, až se všickni pūhonové vysvěđie.

⁴⁾ Vš, II, 28, 5. Srv. následující rozhovor mezi Dorotou a opatem.

Arc. Václav: To jest tak od starodávna nalezeno a drží se až do dnešního dne, a to proto, aby ti, jimž jest přísaha se zmatkem nalezena, věděli, a znali, kdy mají ku přísaze státi; že tehdáž, když se prima odzvoní, hned.⁵⁾

Dorota: A kto, otče — — —

Arc. Václav: Buď ticha medle a ustaň rechniti, neb se již pouhonové vyhlašují.

[Komorník Jan měřič vystoupí na šraňky pod kathedrou;⁶⁾ starosta komorníci stoupne si vedle něho s registry.]⁷⁾

Jan měřič: Pohnal jsem od Adama Říčanského z Řičan Jakuba dědika z Nesměně z pychu a pro ten pych z 10ti kop gr. česk. k dnešniemu dni. Stojíte-li k svému právu, ohlaste se!⁸⁾

Adam: Stojím.⁹⁾ (Popojde do předu.)

Jakub: Stojím.⁹⁾

Jan měřič: Pohnal jsem od Apolony z Nebovid Jana Kašpárka z Nebovid z dědictvie k dnešniemu dni; stojíte-li k svému právu, ohlaste se!

Apolona: Stojím.

Jan Kašpárek: Stojím.

Jan měřič: Pohnal jsem od Křištofa Teierbongara z Teierbonku Jindřicha, Jiříka a Václava, bratří vlastních a nedielných Vencelíkuov z Vrchovišť a na žirovnici z dvou set kop gr. čes. dluhu spravedlivého listem pod pečetí stvrzeného; stojíte-li k svému právu, ohlaste se!

Křištof: Stojím.

Jindřich

Jiřík

Václav

} : Stojíme.¹⁰⁾

(Jan měřič sleze ze šraňku. Na jeho místo vstoupí Jetřich kom.)

Jetřich: Pohnal jsem od Bernarta Žeušického z Nestajova Šebestiana z Weitmille na Chomútově z nářku cti k dnešniemu dni; stojíte-li k svému právu, ohlaste se.

Bernard: Stojím (chvíli pauza). Pohnaný nestojí.¹¹⁾

Jetřich: Ještě naň třikrát bude voláno. — Pohnal jsem od Viléma Štastného z Valštejna a na Rychburce, poručníka sirotka a statku někdy Karla odtudž z Valštejna, bratra svého Elšky z Postupic a na Polné z dosti neučinění smlúvy a kšaftu někdy téhož Karla z Valštejna k dnešniemu dni; stojíte-li k svému právu, ohlaste se!

Vilém: Stojím.

Elška: Stojím.

Jetřich: Pohnal jsem od Albrechta Třebešovského z Chlen Věnka Kordule z Slaupna z moci k dnešniemu dni; stojíte-li k svému právu, ohlaste se!

Albrecht: Stojím.

Věnek: Stojím.

(Jetřich slézá se šraňku. Jeho místo zaujme Ambrož komorník.)

⁵⁾ Dialog ten téměř doslova podle Všehrda II, 28, 5. O primě zmiňuje se již Majestas Carolina (v čl. 102). Další zmínky v Řádu práva zemského (čl. 67), Ondřej z Dubé (§ 31), R. t. t. I, str. 145 č. 120.

⁶⁾ Podklad této hry tvoří místa ze Všehrda II, 1, 8: »A tu se mají nejprve pouhonové od komorníkův vysvědčovati na šraňcích u kathedry, aby ode všech slyšání býti mohli,« a II, 3, 5: »Komorník, stoje na šraňcích u stolice, kdež jsou dveře....«

⁷⁾ ... a starosta má s registry svými při něm státi... ZZ 00-136, ZZ 30-137, ZZ 49-G 7, ZZ 64-C 2.

⁸⁾ Tato forma svédčení púhonú vzata ze Všehrda II, 3, 5.

⁹⁾ VŠ, II, 3, 6.

¹⁰⁾ Nedílní bratři (i ostatní příbuzní) musili býti pohánění všichni, ZZ 49-D 13, ZZ 64-C 28.

¹¹⁾ Že pohnaný nestojí oznamuje původ. VŠ, III, 7, 11.

Ambrož: Pohnal jsem od Mikuláše Voračického z Paběnic Jana Vidláka Radimského z Slavkova na Neustupově z vajtržnosti k dnešniemu dni; stojíte-li k svému právu, ohlaste se! (Pauza.)

Jan Vidlák: Původ nestojí; prosím pány vaše milosti, abyšte mě v tom opatřiti ráčili.

Místosudí: Pane starosto, kaž pouhon jeho Mikuláše přetrhnúti a zmřezovati.¹²⁾

Ambrož: Pohnal jsem od Floriana Griespacha z Griespachu, krále JMsti sekretáře v kraji Českém Václava Točníka z Křimic a v Křimicích i odtudž kdež co má ze škod ze 20ti hřiven stříbra pro nevydání Doroty sirotka, dcery někdy Beneše rychtáře ze vsi Babí k dnešniemu dni; stojíte-li k svému právu, ohlaste se!

Florian: Stojím.

Václav: Stojím.

Ambrož: Pohnal jsem od Vojtěcha z Pernštajna a na Pardubicích, nejvyššího hofmistra království Českého Diviše Slavatu z Chlumu a z Košberka z nepropuštění zástavy vsí a dědin Nezamyslice, Drahubudic a Mšené s lukami, lesy, rybníky, potoky, kurmi a ospy se vsí zvolí, což k tomu příslušie k dnešniemu dni; stojíte-li k svému právu, ohlaste se!

Vojtěch z P. (vychází z lavic a postaviv se před šraňky mezi lid ohlásí se jako druží slovem: S t o j í m, načež se opět odebere na své místo v lavicích soudu zemského).¹³⁾

Diviš: Stojím.

Ambrož: Pohnal jsem od Benjamina z Vlkanova, sukenkroječe, měštěnána Starého města Pražského Jana Hostivorského z Kostelce ze dvou kop a z 6ti grošuo vše českých dluhu spravedlivého za sukna povinného k dnešniemu dni. Stojíte-li k svému právu, ohlaste se!

Benjamin: Stojím (chvíli pauza). Pohnaný nestojí.¹⁴⁾

(Ambrož komorník sleze se šraněk.)

Nejv. sudí:¹⁵⁾ Již sú všickni pouhonové vyhlášeni?

Starosta: Jak řád a právo jest, pane sudí (slézá se šraněk).

Nejv. sudí: Páni komorníci, volejtež po třikrát na ty, kdož nestáli!¹⁶⁾

(Na šraňky vystoupí Jetřich komorník.)

Jetřich: Šebestian z Veitmille, stojí-li k svému právu prvé, ohlas se! (Pauza.) Šebestian z Veitmille na Chomútově, stojí-li prvé, druhé —¹⁷⁾

Albrecht Třebešovský (předstoupí): Tu já na místě pana Šebestiana z Veitmille pokládám ho za nemocna při svédčení pouhonuov.¹⁸⁾

¹²⁾ VŠ, II, 3, 7: »Nestane-li pak původ, ztratí půhon...« K tomu ještě: »... na původu nemá voláno býti druhé ani třetí, než hned, jakž nestojí na svédčení, jsa jmenován, a neohlásí se, ten půhon mije.« VŠ, II, 3, 10.

¹³⁾ Skonstruováno na základě Všehrda: »A ti, ktož v súdu sedají, jestli že který z nich pohánie neb pohnán jest, nemá se v lavicích, když se půhon jeho vysvědčuje, ohlásiti, než ven z lavic má, jako jiní (neb právo všem rovné jest) vystúpati a vně se ohlásiti, že k půhonu svému stojí.« VŠ, II, 3, 4.

¹⁴⁾ Viz pozn. 11 tohoto obrazu.

¹⁵⁾ Trojí volání na pohnané, kteří nestáli při zavolání prvním, kází prováděti podle ZZ 30-36, ZZ 49-C 11 a ZZ 64-B 24 úředníci vyšší (ZZ 00-37 uvádí sice pouhé páni, avšak v latinském překladě Racka Doubravského stojí již officiales maiores). Poněvadž pak podle čl. 12 ZZ 00 a ZZ 30 (srv. čl. 14 obojích zřízení) a ZZ 49-C 15-16, též ZZ 64-B 39-40 právo mluvit na soudě zemském má jediné nejvyšší sudí (nebo komu tento poručí) vložena tato slova do úst jemu.

¹⁶⁾ Trojí volání na pohnané následuje po vysvědčení všech púhonú: VŠ, II, 3, 11. (A když se již všickni púhonové vysvědčie...); stejné: ZZ 00-37, ZZ 30-36, ZZ 49-C 11, ZZ 64-B 24 (A když se pouhonové až do konce vysvědčie...).

¹⁷⁾ Forma u Všehrda II, 3, 11.

¹⁸⁾ O položení za nemocna jednájí tato místa: »Ktož pohnán jsa jest nemocen anebo v zemi nenie, poručiti má přáteli svému nebo komuž móż, aby jej za nemocna nebo ven

Místopisár: Jak se jmenuješ, pane?

Albrecht Třebešovský: Jsem vladyka Albrecht Třebešovský z Chlen.

Místopisár (diktuje si a zapisuje): Tu léta etc. — tu středu o suchých dnech letničních na vyhlášení puohonuov Albrecht Třebešovský z Chlen položil jest Šebestiana z Veitmille na Chomútově za nemocného. Nemoc zpravití má nazajtří sv. Jeronyma v klášteře sv. Jiří na hradě Pražském.¹⁹⁾

Ambrož (vystoupí na šraňky): Jan Hostivorský z Kostelce, stojí-li k svému právu prvé, ohlas se! (Pausa.) Jan Hostivorský z Kostelce, stojí-li k svému právu prvé, druhé, ohlas se! (Pausa.) Jan Hostivorský z Kostelce, stojí-li k svému právu prvé, druhé, třetí, ohlas se!²⁰⁾ (Pausa.)

Nejv. sudí: Pane miestopisári, račiž právo stané při puohonu na pana Jana Hostivorského z Kostelce zapsati a znamenati.²¹⁾

Místopisár (diktuje si): Tu vedle téhož puohonu úředníci Pražští menší desk zemských na plném soudu zemském stání i nestání, poněvadž on Jan Hostivorský z Kostelce pohnaný potřikrát volán sa k saudu na vyhlášení puohonuov k tomuto puohonu nestál jest, i z té příčiny dali sou jemu Benjaminovi z Vlkanova puovodu proti témuž Janovi Hostivorskému pohnanému za právo stané. Dal památné. Stalo se v středu o suchých dnech letničních léta etc.²²⁾

(Zvon, zvonící primu, utichne.)

z země položil; a to má hned při pohonu zapsáno býti...« Vš, II, 5, 2 (o všech náležitostech tohoto kladení za nemocného viz celou kapitolu II, 5). K tomu ještě předpis zemských zřízení: »Jestliže by kto, jsa pohnán, a v tom byl nemocen, a pro nemoc nemohl státi k vyhlášení pouhonu: tu muož jej přítel jeho neb služebník aneb kdož koli položití za nemocného, komuž poručí. A když a kto jej položí za nemocného, hned má při tom puohonu zapsáno býti, a skrze úředníky tomu má povědíno býti, aby stál ten jistý, kto jej za nemocného klade, i ten, koho klade za nemocného v kaple všech svatých.« ZZ 00-91, ZZ 30-88, ZZ 49-C 35, ZZ 64-C 9.

¹⁹⁾ Podle originálních zápisů v deskách pühonných (DZ m. 1-C 8, V 24 a j.).

²⁰⁾ Viz pozn. 17 tohoto obrazu.

²¹⁾ Ve starém procesu českém bylo lišeno mezi výrazy stané právo zapsati a stané právo dáti. Zapsáním rozumí se pouze poznámka, že pohnaný nestál po trojím volání (Vš, II, 3, 11). Dání staného práva znamená odsouzení pohnaného (případně žalovaného) formou hned dále uvedenou. To dělo se na sklonku zasedání soudu zemského: »Právo stané, když kto na svědčení puohonů nestojí, dává se, když páni súd vzdá die neb vzdáti chtěie, ne v ten den do zajtřie, než do druhých suchých dní budúcích...« Vš, II, 4, I. Též Vš, III, 18, 4. »... když páni všecky pře, kteréž v ty suché dni před se vezmú, do poslednie vyslyšie a přesúdie. A když chtěie súd vzdáti do druhého sídu najprvé přístieho, tu se teház dáva za právo stané...« Další doklady v zemských zřízeních: »... až páni všecky pře i s odpory vodsaudie...« ZZ 00-37, ZZ 30-36, ZZ 49-C 11, ZZ 64-B 34, též: »... když páni chtí saud vzdáti...« ZZ 00-136, ZZ 30-137, ZZ 49-G 7, ZZ 64-C 2. Právo stané mělo stejnou působnost jako nález: »... a má nad-hlas, jako jiný nález panský, přede všemi na kathedře na plném sídu čteno býti.« Vš, II, 4, 1.

²²⁾ Aby bylo možno podati formu práva staného, nechávám písaře diktovatí si konečnou formulaci na místě pouhé poznámky (viz pozn. předchozí). Při tom dlužno poznamenati, že stané právo při vyhlásování puohonů (na roku při nazajtří sv. Jeronyma) dávají »Páni JMst a vladyky na plném saudu zemském s úředníky většimi i menšimi« (DZ m. 1, T 16); ze starší doby jiný doklad v R. t. t. I, str. 121 č. 35: »Ibi domini barones... cum aliis dominis baronibus et cum minoribus beneficiariis judicantes stánie et nestánie...« jednalo-li se o puohon k většimu soudu zemskému. Šlo-li o puohon k soudu menšimu, pak jsou uváděni pouze »úředníci Pražští menší desk zemských« (DZ m. 1-B 23, N 15', N 29, P 12', Z 9 a jinde), jak je položeno svrchu. Vzájemný vztah mezi soudem větším a menším vyžadoval by podrobnějšího šetření: na př. při sporu o dědičtí, který byl považován za nejdůležitější rozepři, takže zde byl zachován trojí puohon, soudí stání první a druhé menší úředníci, teprve stání třetí páni na plném soudě. Tak čteme v deskách pühonných při trojím puohonu tyto juxty: Stání první... (datum)... před úředníky menšimi desk zemských na hradě Pražském. Stání druhé... (datum)... též před úředníky Pražskými menšimi desk zemských etc. Stání třetí... (datum)... před pány JMstmi a vladykami na plném soudu zemským větším ut supra (t. j. na hradě Pražském) [DZ m. 96-B 20, C 28'; DZ m. 68 A 37-38, C 15; DZ m. 85-B 43, H 18' H 30, L 9 a j.] Ostatně na prvním roku (t. j. při svědčení puohonů, kdy se

OBRAZ IV.

Přísahy v kapli (za scénou).

(Jan Vidlák Radimský z Slavkova, Václav Voračický z Paběnic, Jaroslav Vranovský z Valdeka, Jiřík Mitrovský z Nemyše postaví se u dveří vedoucích do kaple.)¹⁾

Řečník: Přísahy z saudu zemského většiho minulého k dnešimu roku položené tyto: Jana Vidláka Radimského z Slavkova puovoda proti Václavu Voračickému z Paběnic pohnanému.²⁾

[Úředníci větší i menší a řečník zemský sestupují se svých míst a jdou ke kapli. Za nimi písař menší nesa příruční kvatern.]³⁾

Řečník:⁴⁾ Kdož co činiti máte v kaple Všech Svatých opovězte se pánom úředníkuom!

Jan: Opoviedám se vašim milostem pánuom úředníkuom větším i menším, že k právu svému, kteréž mám proti Václavu Voračickému z Paběnic stojím a vedle nálezu pánuov jich milostí za vstaupenie do kaply ku přísaze žádám.⁵⁾

Václav: Opoviedám sebe vašim milostem pánom úředníkuom větším i menším, že ku právu svému, ježto mám proti Janovi Radimskému z Slavkova stojím a vedle nálezu pánuov jich milostí žádám za vpuštění do kaply k přísaze.⁶⁾

Řečník: Jmenuj očistníky.⁶⁾

Václav: Opoviedám tolikéž má dva očistníky Jaroslava Vranovského z Valdeka a Jiříka Mitrovského z Nemyše a žádám, aby zapsáni byli a do kaply vstúpiti mohli.⁷⁾

Řečník: Pane písaři menší, račiž čisti nález, který se mezi stranami stal, aby srozumíno býti mohlo, zda s právem mohou býti vpuštění.⁷⁾

Místopisár (otevře kvatern a čte): V té při, kteráž jest mezi Janem Vidlákem Radimským z Slavkova puovodem s jedné a Václavem Voračickým z Paběnic pohnaným z strany druhé, tu kdež týž Jan Vidlák viní jeho Václava z slov na poctivosti handlivě duotklivých a to takových, že by jemu v ceduli řezané, kderúz k němu ten úterý před sv. Tiburcí léta etc. poslal, tato slova položiti jměl: že si pankart zvyjebený a že si mně i jiným lotrovsky a nešlechetně učinil; a těmi a takovými slovy on Václav jeho Jana Vidláka na jeho poctivosti znamenitě jest nařekl, toho učiniti nemajíc, a na to ukázal ceduli řezanú a svědomí, s tím se všim se poroučeje JMstem

soudí stání a nestání) soudí vždy úředníci menší. Nalézáme toho doklad v DZ m. 68 A 22: ačkoli je zde puohon uváděn výslovně k soudu většimu, přece stané právo na vyhlásování dávají úředníci menší. To je v úplné shodě s předpisem »Knížek nálezu soudu zemského«, kdež stojí (v AČXIX str. 556 č. 207): »Písař najvyšší s menšimi úředníky stání a nestání a jiné zmatky súdeiti mají.« — Totéž na str. 581 č. 8 tamže: »Úředníci menší a písař zemský stání i nestání i jiné zmatky súdeiti mají.«

¹⁾ Vš, II, 25, 2: »... tu před kapli u dveří vně státi..., rovněž Vš, II, 28, 5: »... kdy mají k přísaze státi a čekati před kapli; že teház, když se prima odzvoní, hned.« K tomu ze zemských zřízení: »... aby stál puovod u dveří u kaply... a pohnaný má státi také u dveří...« ZZ 00-36 a 219, ZZ 30-35, ZZ 49-C 34, ZZ 64-C 8.

²⁾ Tato slova položena pouze pro informaci.

³⁾ Vš, II, 1, 10 a 11 — II, 25, 3 — II, 26, 17 — II, 28, 6.

⁴⁾ Vš, III, 18, 8 — II, 25, 3.

⁵⁾ Toto opovídaní a žádost za vstoupení rekonstruováno volně podle údajů Všeherdových v II, 25, 3-5, a ZZ 00-36, ZZ 30-35, ZZ 49-C 34, ZZ 64-C 8.

⁶⁾ Pohnaný musí míti s sebou dva očistníky, jinak ztratí při. Vš, II, 26, 3; puvod přísahá toliko sám: Vš, II, 26, 4. — Slova tato (jmenuj očistníky) uvedena v ZZ 00-36 a mezi článkem 219-220, ZZ 30-35, ZZ 49-C 34. K tomu srv.: Emer, R. t. t. I, str. 394 č. 9. »Kdož podle práva očistníků nejmenuje a vstoupí do kaply, ztratí při.« — ZZ 64 č. C 8 se o očistnicích již vůbec nezmiňuje.

⁷⁾ Toto i následující nález k vůli lepšímu porozumění.

k spravedlivému opatření. Proti tomu od Václava Voračického jest mluveno, že se žaloba s pruovery nesrovnává, neboť svědkové v jiná slova svědčí nežli v ceduli postavena bejti měla, žádaje v tom taktěž JMsti za spravedlivé opatření. — Tu páni JMst a vладыky na plném saudu zemském větším slyševše strany a jich s obau stran pře líčení, cedule řezané a svědomí, toho všeho s pilností pováživše našli a Adam z Hradce a na Hradci, nejvyšší kancléř království Českého, Zdeněk Lev z Rožmitála a z Blatné z pánuov a Jan Dobřenský z Dobřenic z vладыk panskaj a vладыkej potaz vynesli: poněvadž on Jan Radimský toho ničímž světle nepokazuje, aby taková slova handlivá v též ceduli napsána bejti měla a naproti tomu on Václav Voračický toho jest ničím neodvedl, aby cedule ta poslána nebyla, z těch příčin aby to zpravili vedle práva v kaple Věch Svätých⁸⁾ v středu o suchých dnech letničních najprv příštích.⁹⁾

Jan V.: Páni úředníci, já proti očistníkovi tomuto (ukáže na Jiříka) mnoho mluvíti mohu, an člověk dobrý a na cti zachovalý není — —

Jiřík: V hrdlo lžeš, helmbrechtníku daremný — —

Jan V.: Co pravíš? Ihned na tebe utknu a k saudu příštímú tě poženu z nářku cti — —

Řečník: Čím toho provodiš, že člověk dobrý není?¹⁰⁾

Jan V. (hledá po kapsách registřík): Páni úředníci, najděte mi ten nález starý, však jste mi ho dole u desk čtli.¹¹⁾

Nejv. sudí: Slova svých ničímž nepokazuješ; raději se smluvte, neb přisaha ta je těžká a hrozná pána Boha pokúšení a mnohé nesnadnosti a nebezpečí podstúpiti musíte — —

Jan V.: Páni úředníci, žádám práva.¹²⁾

Václav: Páni úředníci, taktěž práva žádám.

Řečník: Již vstupte oboje strany i s očistníky.¹³⁾

(Všichni jdou do kaple; původ, pohnaný i očistníci odkládají svrchní šat, zbraně, kukly atd.,¹⁴⁾ dveře zůstanou otevřeny.)

Místopisár¹⁵⁾ [sejme kříž z oltáře a položí jej na první stupeň k oltáři vedoucí]¹⁶⁾: Jene Vidláku Radimský puovode klekni, dva prsty pravé ruky na kříž polož a přisahaj takto:¹⁷⁾ Na tom přísahám, jímž Václava Voračického z Paběnic viním v této žalobě, tím mi jest vším vinen. Tak mi Bóh pomáhaj i všickni světi!¹⁸⁾

⁸⁾ Slova: aby to zpravili vedle práva značí, že jde o přísahu se zmatkem. Vš, 2, 23, 4.

⁹⁾ Celý tento nález je dohadem, stilisovaným ovšem v duchu nálezů podobných.

¹⁰⁾ Toto »mluvení proti očistníkům« skonstruováno na podkladě Všeherda: »... tehdy obojí proti sobě mohou mluvíti, co se jim zdá, svobodně, jako při súde; a zvlášť původ proti očistníkům, nejsou-li lidé urození, páni nebo zemané, nejsou-li dobří a na cti zachovalí... atd.« Vš, II, 26, 2.

¹¹⁾ Věta ta podle Všeherda II, 13, 1.

¹²⁾ Žádati práva znamená, že úředníci musí dovoliti přísahu: »Když pak vždy strany práva žádají, tu je připustiti k přísaze musie.« Vš, II, 26, 4.

¹³⁾ Slova v ZZ 00-36 a mezi čl. 219-220. Podle ZZ 30-35 a ZZ 49-C 34 slova tato znějí: Vstupte oboje strany, i pohnaného očistníci. Zemské zřízení z r. 1564, jak již svrchu v pozn. 6 tohoto obrazu podotčeno, o očistnících nemluví a uvádí pouze: Vstupte oboje strany.

¹⁴⁾ ZZ 00-36, ZZ 30-35, ZZ 49-C 34, ZZ 64-C 8.

¹⁵⁾ Vš, II, 24, 25: »Všecky přísahy vedlé práva všem lidem napořád měl by vydávati písar menších desk, neb to naň z úřadu jeho slušie; ale obyčejem uvedeno jest, že nejvyšším úředníkem čtyřem desk zemských, purkrabí, komorníku, sudiemu, písari nejvyššiemu, ještě všem kmetům, kteříž v súde sedati mají, tak pánóm jako zemanóm, miesto písar přísahu dává. Jiné pak přísahy všecky, menším úředníkem, v kaple a k svědomí, ty dává písar menších desk.« Souhlasně s tím Vš, II, 26, 4.

¹⁶⁾ Vš, II, 26, 4: »... Kříž z oltáře sejmú a na prvniem stupni oltáře pološie...«

¹⁷⁾ Slova ta Vš, II, 26, 4.

¹⁸⁾ Formule tato ze Všeherda II, 24, 5. Srv. »Formulae juramentorum« v Jireč. C. J. B. II, 2, str. 331 nsl.

Jan V.: Na tom přísahám, jímž Václava Voračického viním, že je mi — — v žalobě — —

Místopisár: Změtlš po prvé. Přisahaj takto: Na tom přísahám, jímž Václava Voračického viním v této žalobě, tím mi jest vším vinen. Tak mi Bóh pomáhaj i všickni světi!

Jan V. (opakuje bez chyby): Na tom přísahám, jímž Václava Voračického z Paběnic viním v této žalobě, tím mi jest vším vinen. Tak mi Bóh pomáhaj i všickni světi!

Místopisár: Vstaň, provedls přísahu.¹⁹⁾ Nyní ty, pane Václave Voračický z Paběnic klekni, prsty dva na kříž polož a přisahaj takto: Na tom přísahám, jímž mě Jan Vidlák z Slavkova viní v této žalobě, tím jsem jemu ničímž nevinen. Tak mi Bóh pomáhaj i všickni světi!²⁰⁾

Václav (opakuje): Na tom přísahám, jímž mě Jan Vidlák z Slavkova viní v této žalobě, tím jsem jemu ničímž nevinen. Tak mi Bóh pomáhaj i všickni světi!

Místopisár: Vstaň, provedls přísahu.¹⁹⁾ — Pane Jaroslave Vranovský z Valdeku, očistníče, říkej přísahu v má slova:²¹⁾ Na tom přísahám — že ta přísaha — již jest Václav Voračický — přísahl proti — Janovi Vidlákovu — jest pravá a nekřivá. — Tak mi Bóh pomáhaj i všickni světi!²²⁾

Jaroslav (opakuje v oddílech jak naznačeno).

Jan V. (vzkřikne): Páni úředníci, již sem našel registřík ke deskám, kdež Jiřík Mitrovský z Nemyše očistník odsuzen, že není člověk dobrý — —

Nejv. sudí: Račiz pane písari vedlé toho znamenati: aby to on Jan Vidlák Radimskej provedl nazajtří před pány JMstmi a vладыkami na plném súde zemském když najprvé vsednú.

(Všichni vycházejí z kaple.)

OBRAZ V.

(Úředníci a páni ze soudu zemského rozmlouvají polohlasně mezi sebou. Dav přechází po světnici a tvoří hloučky, známí šlechtici, mezitím příšli zdraví se s přítomnými. V předu skupina: Věnek Kordule, Adam Řičanský, Vilém z Valšteina, Diviš Slavata.)

Věnek (přichází): Již skončeny přísahy?

Adam: Bať, právě. Však toliko dva stáli.

Vilém: Věru, za našich dnuov již velmi nečasto přísaha položena bývá.

Diviš: Avšak jest byla prvé přísaha se zmatkem častá a mnohem těžší a hroznější než v našich časech.

Adam: Reč nám, pane Diviši, jakým způsobem taká nesnadnost se dála?

Diviš: Toj tak: dřeve ten, ktož pohonil, učinil žalobu velmē dlúhú a nesnadnú a sám se jí učil několik neděl neb jeho řečník, aby jí uměl prožalovati: a druhý pak, jen třikrát ji uslyše, měl přísieci týmiž slovy; a jakž chybil na jediném slovu, tak vše ztratil.¹⁾

Adam: Tak bylo dřeve? A kdy jest to změněno?

Diviš: To jest ciesař Karel slavné paměti ustavil, že kratšími slovy přísahají nežli dřeve, jakž o tom Tóma z Štítného v svých knihách o obecných věcech křesťanských relací dává.²⁾

¹⁹⁾ Vš, II, 26, 4.

²⁰⁾ Vš, II, 24, 6. Viz. pozn. 17 svrchu.

²¹⁾ Vš, II, 27, 2: »... očistníci bez zmatku přísahají, jeden po druhém, v slova menšieho písare přísahajíce.«

²²⁾ Formule: Vš, II, 24, 7.

¹⁾ Štítný, O obecných věcech křesťanských knihy šestery, vydání Erben (1850), str. 148.

Věnek: Kdo přísahali dnes?

Vilém: Jan z Slavkova a Václav Voračický.

Věnek: Ti dva se spolu súde ustavičně. Provedl puovod?

Adam: Ba věru, provedl, avšak i pohnaný, toliko pro očistníka nařčení pře konce nevzala.

Věnek: Aj! — — Co však míníš, pane Adame, či jest spravedlivost, pak-li obě dvě straně přisahu vedle práva provedú?

Adam: Toho nejsem vědom, pane Větku, spíše zde pan Diviš ti muože odpověd' dáti, neb starší a v právích zemských znamenitě jest zběhlý.

Diviš: Toť věru věc převelmi téžká: V knihách pro starost ohnilých jeden, ode sta let o tom pišíc, takto jest pověděl: že za starých do vody jsú brodili anebo železo hořiecie brali; ale to že jest minulo a zdviženo, a co by v tom za právo bylo, ještě nenie zemí a kmety nalezeno; a z té příčiny praví, že nevie, co by dále mělo potom býti.

Vilém: A již se taká věc vuobec trefila?

Diviš: Jednú se za naše paměti to zdařilo, neviem, jakým štěstiem, že pan Heralt z Kunštátu, púvod a pan Šumburk pohnaný, oba jsú přisahu v kaple Všeoh Svatyoh provedla, jakož o tom též slovutný mistr Viktorin ze Všeohrd ve svých knihách devaterých postavil.

Věnek: Co praví mistr Viktorin?

Diviš: Piše, jakož sem svrchu pověděl o písari starém, kterýž vody brodení i železem očistu pamatuje a že to zdviženo bylo a nevie, co by dále mělo nastati. (Otevírá knihu.) A přidává mistr Viktorin v knihách druhých: a při tom jeho nevědení i já toho nechávám; neb když jsú pan Heralt z Kunštátu a pan Šumburk za mé paměti oba přisahu provedli, oba jsú právi před lidmi zóstali a dalších provodov k okázání spravedlnosti jich nebylo jest potřebie žádných.²⁾

Adam: To praví mistr Všeohrd, však páni by mohli snad jinak naléztí —

Diviš: Však se jest od těch časuov nižádný případ k tomu podobný neudál —

OBRAZ VI.

Zahájení soudu zemského většioho.

Král (povstává, kyne na všechny strany, lid utichá, místopurkrabí vyháni všechny, kdož jsou v šraňcích, ven.¹⁾ Soudcové zemští zasednou na svá místa.²⁾ Nejv. písar jde na katedru k úředníkům menším.)³⁾ Pane řečníku, račiž súd veliký zemský zahájiti!⁴⁾

řečník (vystoupí na místo, kde komorníci vysvědčovali púhony, t. j. na šraňky u stolice,⁵⁾ páni ze soudu povstávají): Já tento súd zahajuji

²⁾ Rozhovor tento sestrogen na základě případu, který uvádí Všeohrd na dvou místech a to II, 23, 7 a II, 26, 5. Jistě jej zajímal, ale sám se ho řešiti neopovažoval. Místa vzata téměř doslova, položena toliko do dialogu.

¹⁾ Viz obr. III. pozn. 2.

²⁾ Viz obr. II. pozn. 1.

³⁾ Vš, II, 1, 1: »... nejvyšší pak písar, královstvie českého, ten při úředniciech menších na stolici, kteréž katedra říekají, kdež jsú dsky, bývá. (To ač nikdež psáno nenie, ale zachovávaným obyčejem, ale držiením starodávním se provodí.)« Zemská zřízení však to již předpisují: »... Když ten saud tak osazen bude, tehdy nejvyšší písar zemský má na katedře býti se dskami, s svědomiemi, i se všemi potřebami... A pan písar zemský nemá z katedry odcházeti, dokudžby páni a vládyky saudu nevzdali. ZZ 00-19, stejné ZZ 30-19, ZZ 49-C 1, ZZ 64-B 24.

⁴⁾ Pro porozumění následující scéně.

⁵⁾ Vš, II, 2, 2: »A má súd zahajovati řečník zemský na témž místě, kdež komorníci púhony svědčie na šraňcích u stolice, kdež jsú dsky, jakož svrchu jest povédieno (viz vyobrazení).

Boží mocí, matky Boží mocí, všech svatyoh mocí, najjasnějšího kniežete a pána, pana Vladislava, uherského, českého, dalmatského, chorvatského krále, markrabí moravského, lucemburského a slezského kniežete a lužického markrabí mocí, Jaroslava staršího z Šelnberka a z Kosti, nejvyššího komorníka královstvie českého, mocí, Zdislava Berky z Dubé a s Lipého, a na Zákupí, nejvyššího sudieho královstvie českého, mocí, Radslava Beřkovského z Šebieřova a na Liběchově, nejvyššího písare královstvie českého, mocí, Jana z Vartmberka a na Zvěřeticích, nejvyššího purkrabie Pražského mocí, všech pánov a vládyk k tomuto soudu volených mocí. A k tomuto soudu všecku poctivost připoviedám a všecku nepoctivost zapoviedám, abyšte se všickni poctivě a řádně zachovali, právo sobě ohrazující. A přečinil-li by kto řečí, jdi mu na penieze; pakli by kto přečinil skutkem, jdi jemu na hrdlo!⁶⁾ (Soudcové zemští usedají, chvíli pausa.)

Nejv. sudí: Pane řečníku, račiž zavolati puohonnú při, kteráž najprvnější k těmto suchým dnuom jest!⁷⁾

řečník: Pře mezi Veronikau z Aujezdce puovodem a Adamem z Šternberka na Zelené hoře pohnaným! (Pausa.)

Veronika (vejde do šraňek): Pohnaný nestojí.

Nejv. sudí: Pane miestopísari, rač právo stané při puohonu tom na Adama z Šternberka zapsati a znamenati!⁸⁾

Místopísar (diktuje si): Tu vedle tétož puohonu páni jich milost a vládyky na plném saudu zemském s úředníky většimi i menšimi saudíce stání i nestání, poněvadž on Adam z Šternberka pohnaný volán sa k soudu k tomuto puohonu nestál jest, i z té příčiny JMst. ráčili sou dáti jí Veronice z Aujezdce puovodu proti těmž Adamovi pohnanému za právo stané. Dala památné. Actum feria quarta Quatuor temporum Pentecostes.⁹⁾

řečník: Pře mezi Florianem Griespekem z Griespachu puovodem a Václavem Točníkem z Křimic a v Křimicích pohnaným!

(Florian Griespek s registříky a cedulí řezanou v ruce,¹⁰⁾ Václav Točník, Václav z Peclinovce a Jiřík ml. Dlask ze Vchynic vstupují do šraňků.)

Místopísar (zasedne za katedru a piše do desk, diktuje si polohlasně): Páni a vládyky na súdē sediece — léta etc. dne — — (piše a diktuje si, jak svrchu naznačeno všechny pány ze soudu králem počínaje bez ohledu na ostatní jednání).¹¹⁾

⁶⁾ Slova ta, jimiž se zahajoval súd zemský, podává Všeohrd v II, 2, 3.

⁷⁾ Vš, II, 1, 12: »A když zasednú, má nejvyšší sudí královstvie českého řečníku rozkázati, aby na púhonnú při, kteráž najprvnější jest, zavolal; neb to na samého nejvyššího sudieho slušie řečníku rozkazovati...« O úkolu řečníka srv. ještě Vš, II, 9, 2: »A řečník má na strany pořád volati...«

⁸⁾ Stané právo mohlo míti místo v kterémkoli stadium procesním: »... a to na svědčení púhonu, při žalobě, při soudu nebo v kaple Všeoh Svatyoh při přisaze.« Vš, IV, 14, 13. Též v tomto případě mělo by následovati trojí volání: »Při tom má vědieno býti, že ve všech těch trojích práviech staných má na pohnaného třikrát od komorníka neb od řečníka voláno býti: od komorníka na svědčení púhonoov, od řečníka na soudu a v kaple.« Vš, III, 18, 8 — od čehož upouštím proto, aby děj spělněji ku předu. Ostatní o právu staném v obr. III. pozn. 21.

⁹⁾ Podle originálních zápisú v deskách zemských menších (púhonných).

¹⁰⁾ Vš, II, 13, 1: »Dřieve než k soudu s pohnaným přistúpíš, měj všecky potřeby své pohotově, kteréž před súdem okazovati máš: registříky od desk, od škod, od svědkov, i od jiných všech věcí, kteréž na súdē máš okazovati...«

¹¹⁾ Vš, II, 1, 13: »A když nejprvnější při počnú slyšetí, v kteréžkoli suché dni nebo na sv. Jeronýma, tehdy hned miestopísar desk zemských, žádným obyčejem toho neobmeškáváje, má všecky pány a vládyky ve dsky zemské, kteříž na súdē zemském sedie, jich jmény a tituly sepsati, počna od KMstí, a po králi hned nejvyššího komorníka napsati, potom nejvyššího sudieho, po něm písare nejvyššího, potom purkrabí nejvyššího, a pak jiné pány podlé řádu a po starších, a vládyky též, až do poslednieho...«

Florian: Tot Václav z Peclinovce, poručník k zisku i k ztrátě!

Václav: Jiřík mladší Dlask ze Vchynic, muoj přítel.

Nejv. sudí: Pane řečníku, račiž čisti žalobu!¹²⁾

OBRAZ VII.

Pře líčení.

řečník (bere kvatern žalobní):¹⁾ Florian Griespek z Griespachu etc. žaluje Václava Točnicka z Křimic a v Křimicích i odtudž kdež co má ze škod ze dvaceti hřiven stříbra pro nevydání Doroty sirotka, dcery někdy Beneše, rychtáře ze vsi Babí, kmetičny jeho Floriana Griespeka. Dokládá se cedulí řezaných, svědomí, listuov poselacích, zřízení zemského a jiných svých spravedlností k tomu náležitých a na to žádá spravedlivého panského nálezu.²⁾

Florian (jde a platí řečníkovi od žaloby 15 grošů):³⁾ Najjasnější knieže a pane, pane Vladislave králi, páni úředníci, páni a vладыky na plném súde zemském! Žaluji na pohnaného Václava Točnicka z Křimic a v Křimicích zde stojícího, že jest mi nevydal Doroty sirotka, dcery někdy Beneše ze vsi Babiny po řádném poselství k němu cedulí řezanú podle zřízení zemského učiněném a tudíž jeho viním, že jest mi škodu učinil dvaceti hřiven stříbra, jakož v témz zřízení zemském to vyměřeno jest. Na to ukazují ceduli onu řezanú posielací, a svědomí Hrocha z Mezilesic, Václava konváře ze vsi Babí a Petra nunváře z Choltiny.⁴⁾ (Podává ceduli místopurkrabimu, který ji dále podává písaři menšímu.)⁵⁾

Místopisár: Cedule řezaná, kderúz Kašpar Granovský, ty časy úředník na Kacérově psal a on Florian Griespek poslal jest Václavovi Točnickovi:

¹²⁾ Vš, II, 1, 14: »Když pak strany obě, na kterěz řečník zavolá, v šraňky před pány vstúpie, tu najvyšší sudí má řečníku kázati, aby čel žalobu.«

Stejný předpis podává Všehrd na dalších dvou místech, II, 9, 3: »Po zavolání k sídu, stojí-li obě straně, má sudí najvyšší kázati řečníku, aby žalobu četl.« a II, 10, 1: »... když obě straně do šraňkóv vstúpie, má řečník z rozkázanie najvyššieho sudieho žalobu čisti pódovodu z knih žalobních.« — Proti tomu uvádějí zemská zřízení (ZZ 00-21, ZZ 30-21, ZZ 49-C 29), že žalobu čisti káže původ. V procesním právu dřívějším, které bylo mnohem formálnější, četla se žaloba z knih až po řeči původově, když o to žádal řečník (= mluvčí) pohnaného. Mělo se tím konstatovati, že se psaná žaloba s předchozí původovou řečí dělí, čímž pohnaný vyhrával při. Tak praví Ondřej z Dubé v § 40: »Také bývá zmatek v žalobě, když se řečník dělí, žaluje, s žalobú ve dskách psanú, a řečník s druhé strany, otázav se, jest-li to pódovodo slovo, a on die, že jest, prosí desk té žaloby čtenie; a když shledá, že se žaloba jeho se dskami dělí, tehdy ztratí pódovd při svú a pohnaný bude toho prázdén.« Jireček, CJB II, 2, str. 371. Stejně v Řádu práva zemského, § 9, § 45 a 53. (CJB II, 2, str. 205, 224 a 228.)

¹⁾ O knihách žalobních srv. svrchu v obraze předešlém pozn. ¹²⁾ citát ze Všehrda II, 10, 1 a k tomu VIII, 10, 1: »... Potom táž žaloba má z těch pöhnanných desk přepsána býti, tak jakž tam stojí, do žalobních knih, z kterýchž řečník v šraňciech stojí žaluje a žalobu každému čte.«

²⁾ Knihy žalobní nemáme zachovány, takže formu žaloby, jak v nich stála, vlastně neznáme. Avšak pravdě se podobá, že se žaloba od půhonu v ničem podstatně nelišila, ba že půhon pomocí prosté poznámky »ž a l u j e« nad slovem »p o h n á n í« a připsáním průvodú stává se žalobou, která se pro potřebu soudu přepisuje do zvláštní (příruční) knihy. Srov. svrchu v pozn. 1. cit. Vš, VIII, 10, 1. — Viz též obraz I. pozn. 3.

³⁾ Vš, II, 13, 2.

⁴⁾ Vš, II, 9, 4: »A když přečte (t. j. řečník žalobu) mluvie strany tak, jakož jest prvé povédieno; a najprvé pódovd k své žalobě, potom pohnaný.« — Vš, II, 1, 14: »... strany mluvie, svú při každá vedúci, dsky, listy, majestáty, svědomie i jiné spravedlnosti své, které kto má, okazující dotud, dokudž jich potřeba káže; a v tom jim nemá od žádného překáženo býti, by pak celý den mluvíli a potreby své okazovali.«

⁵⁾ Vš, II, 1, 5: »A miestopurkrabí, když páni súde, má státi v okoě, listóv nahoru od stran podávati a volati na lidi, aby mlčeli a nepřekáželi.«

Urozenému pánu, panu Václavovi Točnickovi v Křimicích. Službu svú vzkažujem. Dávámť věděti, že Dorota sirotek, dcera někdy Beneše rychtáře ze vsi Babí od lidí tvých z gruntuov mojich zde v Babině vzata a na grundy tvoje provdána, a jest ona Dorota kmetična moje. Tudíž žádám tebe, aby ona Dorota mně zpět beze všeho protivensství vydána byla, jinak by tě puohon podle zřízení zemského o lidech zběhlých z 20ti hřiven stříbra zastihl. — Dán na Kacérově ten první pátek v postě léta etc.⁶⁾

Florian: Račiž nyní, pane písaři, čisti svědomí, kterěz Hroch z Mezilesic, Václav konvář z Babiny a Petr nunvář z Choltiny svědčili jsú a dávají, vše na listě v kvaternu svědomí F 28.

Místopisár (čte): Hroch z Mezilesic, učiniv přísahu na kříži svědčil jest takto: Byl jest ve vsi Babině, na zboží Floriana Griespeka rychtář Beneš na dvoře kmetcím osedlý. Kterýžto Beneš když jest umřel od let ode čtyř, zanechal Dorotu dceru svú nezletilú sirotka, kterážto súc bez otce a již před tím i bez mateře v držení a užievání toho dvoru kmetčího ponechána jest, jakž to kniha panství jeho Floriana Griespeka světleji ukazuje. Ješto pak ona Dorota samotná prací všech sedlských a robot k tomu dvoru kmetčímu náležitých i s čeledí svau zastati nemohla, i chtěl jí pan Florian manželu dáti Hanze Škopka, holomka svého. Kteréhož ona Dorota nechtíc raději se nepořádně vdala za člověka cizího Jiříka. I přišel ke mně pan Griespek rka: »Co nyní činiti mám, neb jest mi kmetična moje Dorota odlúděna.« I jeli sme spolu do též vsi Babí, abychom rozeznati mohli jak se věc udála, a říkali tam někteří lidé páně Griespekovi, v krčmě, že by lotrovsky a noční věcí odvezena bejti měla a že to lidi z panství Křimického učinili.⁷⁾

Florian: Nyní, pane písaři, čti mi svědomí Václava konváře súseda poctivého i opatrného z též vsi Babiny (nahlíží do registříků) na tom listě jako pana Hrocha.

Místopisár: Václav konvář z Babí učiniv přísahu na kříži svědčil jest takto a to jest mu svědomo, že Dorota, sirotek po někdy Benešovi rychtáři pokojně beze vši odporosti v držení toho dvoru zuostala. Také mi to svědomo jest, že jednoho dne tři přijeli z gruntov pana Václava Točnicka do Babí na večer a v krčmě na touž Dorotu se vyptávali a mezi jinou řečí pravili: »Pověz nám, koho ona za pána má?« A já sem jim řekl: »Milí páni, nevím, kohož by jiného jměla míti, než pána našeho Floriana Griespeka.« — Tu oni potom navečer vyšedše k dvoru jejímu, kterež krčmě naproti leží mířili, a dovnitř vniknuvše pokřik a svádu s čeledí dvoru toho učinili a všechny ven vyhnali, a nežli sausedé ku pomoci a ochraně též panně Dorotě přijíti mohli, již ti tři lidé Václava Točnicka jí Dorotu mezi sebe na kuon vzali a peněz drahnú summu při tom a tak nočně odjeli; od těch časuov duvor ten kmetcí potom neosazen jest a pustý zuostává, neb paní doma nebylo a čeled' bojice se, aby znovu bita a vyhánána nebyla, se jest nevrátila a tak jest zuostalo od toho času až do dnešního dne pořad.

Florian: A ještě tě prosím, pane písaři, o přečtení toho, co Petr nunvář, řemeslník pořádný jsa svědek k tomu nahodilý praví.

Místopisár: Petr nunvář z Choltiny učinil přísahu a svědčil v tato slova: Byl jsem nunval vepře u Doroty v Babině a ješto pozdě bylo k návratu, zuostal sem s čeledí její ve dvoře chtěje tepruv z rána odejíti. Tu uslyším okřik veliký a vidím, že lidé cizí křičí a pankartuo vyjebených a voškrduo dávají lidem ze dvora a ti je do vrat pustiti nechtěli a oni lidé cizí zeď přeskočivše bítí je počali a oni utíkali. Když ke mně přišli, já jsem

⁶⁾ Stylistováno z dohadu.

⁷⁾ Svědectví toto a následující sestaveno podle podobných v Emlerových R. t. t. I, str. 176—178.

řekl: »nejsem z čeledi«, však oni toho netbajíce mě tepati počali. I utekl sem do mařtale a zavřel se tam, a oni vzavše pluh i chtěli naň dveře vyraziti, a já sem prosil jich, aby toho nečinili; tu oni křikem z susedstva vyrušení jsouce mě nechali a pryč odešli, a tu já tepruv sem z mařtale ven vyhlédal a viděl, kterak paní, totižto Dorotu vlekú a s ní i odjeli, pychem ji vzavše.

Florian: Páni úředníci, slovutní páni saudcové zemští! Podle tohoto pruovodu a ukázání svého žádám vaše milosti v tom za opatření spravedlivé.

Král (vstává, chtěje odejiti; páni z lavic povstávají, lid se klaní; král odchází, nejv. purkrabí vsedá na jeho místo).⁸⁾

Jiřík: Páni úředníci, páni a vладыky s plného sídu zemského! Proti té řeči pana Griespeka a proti jeho ukazování já na místě pana Václava Točníka mnoho mluviti mohu. Předkem, že pruovod jeho Floriana Griespeka s puohonem se nesrovnává, což ihned světleji objasněno bude: neb svědkové někteří, jakož Václav konvář svědčí, že by lidé Václava Točníka tu Dorotu vzali a peněz drahnú sumu při tom, kdežto opět jiní seznávají, že by pychem vzata býti jměla, ješto puohon z žádného pychu není; pro druhé pravím, že svědomí Hrocha z Mezilesic ničehož prověsti nemuože, neboť jest on Hroch svědek ne očitý, nýbrž ušatý toliko; a poněvaž on Florian pořádného poselství jest podle zřízení zemského neučinil ani odpovědi nevyčkal, než hned pohnal — —

Florian: Oho, pane Jiříku, to se z datum listu toho světle nalézti muože, že —

Nejv. sudí (vpadne): Zadrž, pane sekretáři, aby řád mluvenie zachován byl.⁹⁾

Florian: Neměj mi za zlé, pane sudí.

Jiřík: — ješto se tudíž přieteli mému Václavovi Točníkovi vidí, že tím vydaním též Doroty povinnen není, neb jest se pořádně vdala, a také ani toho se neukazuje, aby tak ona Dorota na grunty jeho Václava s vůlí jeho přinesena býti měla, při tom též za opatření spravedlivé pro něho Václava žádám. — Dále ukázati chci svědomí toho, že on Václav přietel muoj posílal jest k němu Florianovi, aby tauž Dorotu jemu k stavu manželskému dal; a jest to svědomí posla toho Martina na listě G 7.

Místopisár (listuje v kvaternu svědomí): Na listě G 7 svědomí nižádného Martina znamenáno není.

Jiřík: Však musí býti, pane písáři, aneb v blízkosti, pakli snad registřík špatně napsán — —

Místopisár: Svědomí Martinova nenalézám — —

Jiřík: Však již ho najdu sám konečně — — (jde na katedru a listuje v deskách).

Místopurkrabí: Pane Jiříku, račiž hned dolóv sjíti — —

Jiřík: Proč medle? Počkej až to svědomí naleznu!

Místopurkrabí: Páni komorníci, chopte se ho!

Komorníci:¹⁰⁾ (vedou Jiříka zpět do šraněk držíce ho).

Jiřík: Co ty mě jímáti kážeš nešlechethně?

Místopurkrabí: Pane písáři, přečti panu Jiříkovi ten nález starý o ver-

⁸⁾ Vš, II, 1, 1: »Najvyšší purkrabí pod nohami na stupniech majestátu KMstí sedá, a vstane-li kdy s majestátu svého král a z sídu odejde, móž na miesto královské najvyšší purkrabí vsedti.« — Těž: »Než kdyžby král JMst v soudu naseděl, aneb ráčil vstáti aneb odjiti, tehdy purkrabě Pražský na místě JMstí seděti má.« ZZ 00-1, ZZ 30-1, ZZ 49-A 13, ZZ 64-A 36.

⁹⁾ Vš, II, 17, 10.

¹⁰⁾ Komorníci jsou přítomni při soudu zemském: »Těž také aby komorníci při soudu zemském větším najméně čtyři, a při menším dva bývali a neodcházeli, pro potřeby soudcov i pro potřeby lidské.« ZZ 49-C 1, ZZ 64-B 24.

tování se v deskách z desk prvých Václava Hyndráka na listě B 2 do zřízení zemského vešlý.

Jiřík: Oh, oh!

Pisár menší (vyhledá z kupy knih jednu s nadpisem Zřízení Zemská rozevře a čte): Nalezli vuobec za právo: na katedru aby žádný nechočil v saud zemský když páni saudí a také aby se žádný ve deskách nevertoval mimo úředníky a písáře, kteříž se desk dotýkati mají a dotýkají a kdož by kolivěk všel bez povolení pánuov úředníkuov větších, aby deset kop grošuov českých týmž pánuom úředníkuom dal bez odpuštění a v věži tři dni aby seděl.¹¹⁾

Místopurkrabí: Odvedtež pana Jiříka do věže!

Komorníci (odvádějí pana Jiříka, ten se vzpírá).

Václav Točník: Již tak zcela opuštěn jsem nyní v svojí při a přietele žádného nemám druhého ani poručníka — —

Hlas: Žádej si pána z lavic!

Václav Točník: Díky, dobře radíš. Prosím pánuov vašich milostí, abyšte mi jeden z vás radou v šraňcích pomocen byl.¹²⁾

Nejv. sudí: Račiž pane Viléme Švihovský radú svú ku pomoci pohnanému býti!

Vilém Švihovský (jde od šraňků k Václavovi Točníkovi, potichu se s ním radí a bere si jeho registříky pohlížeje do nich): Aj, pan Jiřík zmátl literu! Nikoli na G, nýbrž na J 7 svědomí onoho Martina se nachází.

Václav Točník: Vaše milosti, páni a vладыky na plném sídē zemském! Jestit' týž Martin, jakož pan Jiřík spravedlivě říekal, ode mně k němu Florianovi poslán s cedulí, aby tauž Dorotu člověku mému k stavu manželskému dal. Pane písáři, račiž čisti svědomí jeho!

Pisár menší (čte): Martin, koňák Václava Točníka z Křimic, učinil přisahu a svědčil jest takto: Byl jest mě poslal pán muoj koňmo ku panu Florianovi Griespekovi s cedulí poselací řka: Přivez odpověď! Přijel jsem na tvrz pánē Florianovu času poledního a ještě všickni byli u oběda. I stanul sem ve dveřích a učiniv panu Griespekovi poklonu, tu on mě poznav vstal a do nosu udeřil pravě: »Tu máš pstruha!« — načež mi kázal snísti ceduli onu i pečeti, vystrčil z veřeji a čeled' jeho pak mě klacky a vidlemi vyháněla, takže nejša životem jist jel sem domův.

Apolona (k řečníkovi): Pane řečníku, což moje pře, jesti daleka nebo blízka?¹³⁾

Křištof: Těž mně rei, pane řečníku, kdy pře moje místo mítí bude?

Řečník (nahlíží do knihy žalobní): Ještě čekati musíte, než tato konec vezme.

Václav Točník (mezitím se opět radí s pánem z lavic): Jakož se z svědectví Martina koňáka vyrozumívá, on Florian Griespek ji Dorotu jemu Jiříkovi k stavu manželskému dáti jest nechtěl, ale ona kmetična milostí velikau k němu Jiříkovi vzplanuvši od něho upustiti jest nechtěla a tak přes všeliká protivenství s strany jeho Floriana nechtějic pacholka jí dávaného Hanse Škopka, za muž jej Jíru Boháče pojala a při tom setrvala a setrvává až posavad. Byl pak on Jiřík prvě poddaný opata Plaskýho a proto jest to i na právo duochovní do Plzně podáno, komu by táž Dorota k stavu manželskému náležela: člověku-li mému čili opatovu, a jest týž člověk opata Plaskýho od týž spravedlivosti pustil — —

Florian: Z čeho se to vyrozumívá?

¹¹⁾ Podle ZZ 00-251, ZZ 49-C 3, ZZ 64-B 26.

¹²⁾ Pánu z lavic věnoval Všehrd celou kapitolu (II, 18), další zmínky jsou v ZZ 00-11, ZZ 30-11, ZZ 49-C 14, ZZ 64-B 37.

¹³⁾ Vš, II, 9, 7 a VIII, 12, 4.

Václav Točník: Toj se v registrech jeho opata nalézá, jakož ukázáno bude. — A on pořádně člověk ten Jiřík mně Václavu Točníku s ní v stav manželský jest vstaupil, prvé nežli puohonem jsem od něho Griespeka zastížen byl. A tu já jménem jí Doroty a jeho Jiříka manželuo věrných a poctivých vaše milosti žádám, aby při tom vždy pořádném sjití manželském zachování byli, neb by byly veliké těžkosti, aby tak manželé rozlučování bejti měli, a jest to předešle i sněmem vyměřeno, jak se vdávati kmetičny s povolením pánuov svých mají a jak nic. (Podává registříky panu Švihovskému.)

Vilém Švihovský (listuje v registřících): Račiž, pane písaři na to čísti sněm obecní na listě JMsti krále Valdislava ztvrzený, kterýžto list dán na Horách Gutnách ve čtvrtek před svatú Maří Magdalenú léta Božieho 1497 ho v dekách prvních Václava Hyndráka a potom ve zřízení zemském opět položený.

Písař menší: My Vladislav, z Božie milosti uherský, český, dalmatský, chorvatský, etc. král, markrabě moravský, lucemburské a slezské knieže a Lužický markrabě etc. oznamujem tiemto listem všem: že ačkolivěk na sněmu obecním, kterýžto o suchých dnech letničních držán byl při nás na hradě Pražském, mezi jinými potřebami zemskými ten jeden kus zavřien jest: chtějíce pro obecnie dobré a pro uspokojenie všech stavuo v tomto království nynějšíe i budúie ruoznice zastaviti a svornost a jednota aby zachována byla, takový prostředek sme našli s dobrovolným povolením pánuov i rytieřstva s jedné a poctivých Pražan a Horníkuov a opatrných posluov z měst našeho království Českého volí s strany druhé, takto sme to srovnali a tiemto listem vypoviedáme: což —

Jindřich

Jiřík

Václav

} : Pane řečníku, jest naše pře daleka nebo blízka?

Elška z Postupic: Pane řečníku, a zdaž moje pře dnes k slyšení dojde?

Písař menší: Pane miestopurkrabí, napomeň jich, at — —

Místopurkrabí: Ustaňte se tázati, neb znamenitú překážku pánuom i stranám v šrancích činíte!¹⁴⁾

Písař menší (čte dál): což se lidí zběhlých z gruntuov dotýče, aby takoví vydáváni byli, kteřížby zběhli rok před túto válku, kteráž jest byla za krále Jiříeho, předka našeho a potom od toho času až do dnešnieho dne ktoby takových vydati nechtěl, kterak o tom má poháněno býti, to jest dskami utvrzeno a to tak zuostavujem a při tom spuosobu necháváme. Což pak se lidí dotýče — — etc. etc. (jede rukou po listě, obrátí asi dvě stránky): zde pak ke konci: A což se dotýče kmetičen zběhlých aneb těch, kteréžby se na jiné grundy vdaly, to také při tom zuostavujem, jakož jest na nynějšíem sněmu o tom zavřieno. — Tomu na svědomí pečet naši královskú přivěsiti sme kázali.¹⁵⁾

Václav Točník: Tu já s tím svědomím a táhna se na sněm tento obecní to poroučím vašim milostem k spravlivému rozvážení.

Václav z Peclínovce: Vaše milosti, páni a vладыky s plného sídu zemského! Tu já od pana Floriana z Griespachu proti pře líčení tomuto jakož i proti ukázání jeho Václava Točníka opět mnoho mohu mluvit: Předkem: jakž strana spravu dává o kmetičnách, jak se vdávati mají neb nic, táhnauce se na obecní sněm, kterajž se o takových kmetičnách stal, avšak v něm se to ničímž neprovozuje, že by svým pánuom, zpět vydávány, provdány jsúce, býti nejměly, nýbrž — —

¹⁴⁾ Viz pozn. předchozí.

¹⁵⁾ Zachováno v ZZ 00-293, ZZ 49-I 28, ZZ 64-M 28. Použito upraveně a zkráceně, ježto čtení originálu by bylo zdlouhavé a (na scéně) bezvýrazné.

Věnek Kordule: Ustaň, lháři daremný —

Hlasy: Mlč, pane Věнку, mlčiz —

Věnek (křičí): Nebudu mlčet a neustanu, dokad on jorgeltník tak velmi proti pravdě — —

Místopurkrabí:¹⁶⁾ Věнку Kordule z Slaupna, nemluv tak velmi!¹⁷⁾

Věnek (neustává): Však již to mnohdykráte rozeznáno bylo — —

Místopurkrabí: Věнку Kordule z Slaupna, nemluv tak velmi!

Věnek: — a již to všickni lidé dobří vědí, že on z spolka mluví —

Místopurkrabí: Věнку Kordule z Slaupna, nemluv tak velmi!

Věnek: — a proti spravlivosti vši řeč jeho namířena jest — —

Místopurkrabí (pokyne komorníkům a sluhovi, aby se chopili Věnka Kordule): Pane písaři, přečti ten nález o křiku při saudu zemském!

Místopísař: Nalezli vuobec za právo: což se křikuov při saudu zemském dotýče, aby z zadu v světlici saudné žádných křikuov nebylo; pakliby kto kdy křičel, má naň zavolána býti jménem: nemluv tak velmi jednau, druhé, až po třetí.

Místopurkrabí: Tak se jest podle práva stalo.

Místopísař: A křičel-li by vždy přes to a mluvil, má do věže vzat býti a má den a noc seděti.

Místopurkrabí: Odved'te jeho do věže!

Komorníci (chopí se Věnka a odvádějí ho).

Nejv. písař: Pane sudí, opoviedám se pro potřebu slušnú, abych mohl ven vyjítí.¹⁸⁾

Nejv. sudí (pokyne mu, nejvyšší písař odejde. — K Václavovi z Peclínovce): Již pokračuj v svém pře líčení!

Václav z Peclínovce: Ježto tedy strana, táhnauce se na ten sněm obecní, kderýž čten byl, toho neukazuje a ničímž neodvádí, nýbrž já ještě ukážu, na odpor tomu což ještě v zřízení zemském nezrušeno jest, jakž o týchž kmetičnách králem Vladislavem mezi stavy panským a rytieřským s jedné a městy s strany druhé vajpověď se stala; račiž, pane písaři menší vajpověď onu čísti, ješto jest v zřízení zemském na listě I 29.

Místopísař: Král Vladislav JMst toto jest ráčil vypověditi mezi pány, rytieřstvem a Pražany a jinými městy koruny české: což se lidí sběhlých a sirotkuov dotýče, před válkau, ti mají na svých místech zuostati. Než kteříž jsau rok před válkau a ve válku sběhli, nebo potom: ty mají jedni druhým vydávati, jestli že by kdo na kom toho žádal skrze dva zachovalá člověky, anebo listem pod pečetí, z kterého koli stavu. A kdož by nevydal, ten bude moci ze dvacítí hřiven pohnán býti vedlé svolení zapsaného; krom těch lidí, kteříž by pro víru byli vyhnáni, těch nemá vydáváno býti.¹⁹⁾

(Nejv. písař vrátí se na kathedru.)

Václav z Peclínovce): Tedy předkem: z té vajpovědi spravlivnost pana Griespacha světle rozeznána bejti muože. Pro druhé: jsú ještě mnohá a jiná svědomí, kteráž též straně naší za právo dávají, jakož ten nález starý mezi

¹⁶⁾ O roli miestopurkrabího v tomto případě viz VŠ, II, 1, 5; citováno v pozn. 5 tohoto obrazu. Též: »A purkrabě má tu býti a vokřikovati, aby mlčeli.« ZZ 00-6, ZZ 30-6, ZZ 49-C 7, ZZ 64-B 30.

¹⁷⁾ Slova ta a nález doleji čtený podávají zemská zřízení: ZZ 00-6, ZZ 30-6, ZZ 49-C 7, ZZ 64-B 30.

¹⁸⁾ Zemské zřízení Vladislavské v čl. 19 uvádí: »A pan písař zemský nemá z kathedry odcházeti, dokudžby páni a vладыky soudu nevzdali.« Latinský překlad a další zemská zřízení (ZZ 30-19, ZZ 49-C 1 a ZZ 64-B 21) přidávají: »leč by se opověděl panu sudímu; pro potřebu slušnú, bude moci odjiti s volí jeho, a to na ten spuosob, jakž jest úředníkom zemským a souduom zemským uloženo.«

¹⁹⁾ Ze zemských zřízení: ZZ 00-292, ZZ 49-I 29, ZZ 64-M 29.

Jindřichem Diblíčkem z Přívor a Petrem Bzenským z Proruby. Pane písaři, nalézá se v zelených puohoných na listě P 22. Čti jej laskavě!

Místopisár (překládá desky na kathedře, hledaje zelené puohoné): Ambroži komorníče, přines zelené puohoné z truhlice!²⁰⁾

Ambrož (odejde za scénu, po chvíli se vrátí s kvaternem, podá písaři).

Místopisár (otevře, listuje, pak čte): V té při, kteráž jest mezi Jindřichem Diblíčkem z Přívor puovodem s jedné a Petrem Bzenským z Prorubí pohnaným z strany druhé: Tu úředníci Pražští menší desk zemských na plném súde zemském menším slyševše strany a jich s obou stran pře líčení,²¹⁾ cedule řezané posielací, zřiezení zemská a svědomí, toho všeho s pilností pováživše a vzavši naučení do pánuov JMstí a vладыk s plného saudu zemského takto o tom nalezli: poněvadž on Jindřich Diblíček puovod to dostatečně podle práva svědomím pokázal, že ona Apolena poddaná jeho před tím vdáním se za člověka Petra Bzenského byla a ješto v zřiezení zemském se to světle nalézá, že mu tím vrácením jí Apoleny po poselství podle téhož zřiezení zemského učiněném povinen byl, tomu jest dosti neučinil, i z té příčiny dává se jemu Jindřichovi puovodu proti témuž Petrovi pohnanému za právo tak, aby již řečený Petr Bzenský jemu Jindřichovi častorečenému tauž Apolenu jeho vydal a pokutu zřiezením zemským vyměřenau dal a to konečně od dnešního dne ve dvou nedělích pořád zběhlých. Dal památné. Stalo se — —²²⁾

Václav z Peclinovce: Páni vaše milosti a vладыky! Tu já již více k té při mluvíti co nemám a tak při tom všem ukázání svém žádám vaše milosti za opatření spravedlivé.

Nejv. sudí (k Václavovi Točnickovi): Zda ty máš co ještě mluvíti k svojí při?

Václav Točník: Více nic, pane sudí.

Nejv. sudí (radí se chvíli potichu s nejvyššími úředníky a některými pány): — Z rozkázání pánuov úředníkuov větších má ještě ona Dorota sama svědomí vydati.²³⁾

Václav Točník (volá): Doroto! Doroto!

Dorota (nesměle vstoupí do šraněk).

Nejv. sudí: Tys Dorota, dcera někdy Beneše rychtáře ze vsi Babí?

Dorota: Ano, vaše milosti.

Nejv. sudí: Milá Doroto, musíš pánuom z saudu zemského pověděti, kdo tvuoj pán a kterak si se vdala! — Pane místopisáři, vezmi od ní přísahu!

Místopisár (sestoupí s kathedry s knihou přísah, ukazuje Dorotě, aby si klekla proti východu slunce a položila dva prsty na kříž):²⁴⁾ Říkej po mě:

²⁰⁾ Vš, IV, 2, 9: »Komorníci úřadu slúžie, dsky k úřadu z truhel vynášejíce a zase do truhel snášejíce.« Srov. pozn. 10 tohoto obrazu.

²¹⁾ Ustálená formule, kterou každý nález začíná.

²²⁾ Sestaveno z dohadu podle podobných nálezů v deskách puohoných.

²³⁾ Ústní svědomí před soudem zemským dávalo se zřídka: »Co se svědomie dotýče, má věděno býti, že se dvojm obyčejem při súde zemském dává: Jedno osobně a ústně, když kto v laviciech nebo v šrančiech stoji komu svědčí (ale to se nečasto přiházie). Jiné, když kto u desk svědomie komu dává, kteréž se ve dsky po něm piše, a to obě nemož bez přísahy býti.« Vš, VIII, 6, 10. Zemská zřízení (ZZ 00-15, ZZ 30-15, ZZ 49-R 39, ZZ 64-P 3) dovolují je pouze tehdy, když se strany dobrovolně svolily. Kromě toho uvádí Všehrd v II, 20, 8: »Druhdy se přiházie, že páni v potazu jsúce, na stranv, což by pánom v pochybnosti bylo, otázky činie...« Ačkolí se místo to vztahuje spíše k obrazu následujícímu, užil jsem je per analogiam již zde.

²⁴⁾ Vš, II, 24, 14: »Ale měšťané všickni, by pak i konšelé nebo purkmistři byli z kteréhož koli města, sedláci všickni i jiní lidé obecní neznámí, klečie a dva prsty položie na kříži přísahati mají.« Detailnější ustanovení má zemské zřízení Vladislavské: »Městský a obecný lid přísahu týmiž slovy činíti mají (rozuměj: jako páni a vладыky) než toliko že kleknúti mají proti východu slunce, a položiti každý má dva prsty na znamenie božieho umučenie.« ZZ 00-213. Zemská zřízení další, t. j. ZZ 49-S 22 a ZZ 64-P 35

Na tom přísahám pánu Bohu — všem svatým — že to — čehož jsem svědoma — věrně a právě poviem — a to ani pro přiezeň — ani pro nepřiezeň — ani pro kterou jinú věc —; tak mi Buoh pomáhaj — a všickni světi!²⁵⁾

Dorota (opakuje jak naznačeno).

Nejv. sudí: Již vstaň a pověz vše v pravdě.

Dorota: Byla sem za živobytie otce mého na dvoře jeho u nás v Babině a on Beneš, otec muoj pana Griespeka za pána jměl a jemu pocty vždy na tvrz jeho Kacěrov nosil. Než pak již byl tak velice chorý a v tom čase při svatém Martině neboh s světa sšel — — (pláče) a mě tu dceru zarmúcenú ponechal — —

Nejv. sudí: To vše již srozumíno bylo; avšak rci: vzala sis Jiřika, manžela svého z dobré vuole anebo prinucena jsúce?

Dorota: Z dobré vuole, vaše milosti, však se mnú ujeti musil, neb pán muoj Florian Griespek mě pustiti nechtěl, nébrž chtěl mi Hanse Škopka dáti nesmyslného a ještě potom ku panu arcipryštovi poselství listem učinil, aby kněz náš Vondřej mě s Jirú voddati nedopauštel — —

Nejv. sudí: Nu dosti již; zdaž však pořádně manželství vaše uzavřino?

Nejv. komorník: Na to se zeptaj opata, pane sudí.

Nejv. sudí: Aj, opate, pojď do šraňkuo! Co pravíš? Rci to bez přiesahy vezma to na svú kněžskou duostojnost!²⁶⁾

Arcipryšt: Vaše milosti, páni sudci zemští! Jakož viem, jest ona Dorota žena nábožná a v cnostech křesťanských velmi pilná a v stav ten manželský pořádně vstúpivši ničímž v horlivosti křesťanské nepovolila a zuostává taková až podnes.

Nejv. sudí (pokyne mu, aby poodešel, poté si zavolá místopurkrabího).

Místopurkrabí: Již vystupte všickni z šraňkuov!

(Kdo jsou v šraňcích, vycházejí.)

OBRAZ VIII.

Panský a vладыcký potaz a nález.

Nejv. sudí: Páni sudci zemští, račtež se v potaz sstúpiti!¹⁾

(Páni vstávají se svých míst, jdou do hloučku mezi šraňky a lavice, nejv. sudí táže se jednoho po druhém na jeho mínění; poté hovoří chvíli všickni dohromady a gesty si odpírají; ke konci se rozestupují na dvě strany počtem nestejně. Nato jdou opět na svá místa v lavicích a usednou.)¹⁾

Nejv. sudí (radí se chvíli potichu s nejv. komorníkem a purkra-

odkazuji na předpis smlouvy Svatováclavské: »Item, Měšťané a lid městský obecní tak mají přísahu učiniti k svědomí, jakož o tom v Smlauvě Svatováclavské zapsáno stojí, a jinak nic.« — To vztahuje se patrně k odstavci článku 24: »... osedlí měšťané budau povinni osobně před úřadem desk zemských stávatí a svědomí dávatí, přísahu činice jako od starodávna bývalo při dskách zemských, stojíc, zdvihnúc dva prsty. Než co se nevosedlých lidí dotýče, ti také... před úřadem desk zemských přísahy klečie činíti mají, jakož prvé zachovávano bylo.« (Jireč. ZZ XVI. věku, str. 101.) — Co se týče ženy, uvádí Brandl ve studii »O staročeském řízení soudním« (Právník, roč. VIII, str. 701) toto: »Každé ženské pohlaví, činíc přísahu, má své dva prsty u pravé ruky na holý prs levý položiti a tak přísahu konati.«

²⁵⁾ Slova přísahy podává Všehrd II, 24, 9, dále ZZ 00-212, ZZ 49-S 21, ZZ 64-P 34.

²⁶⁾ O svědeckv kněze viz Brandlovo: O staročeském řízení soudním v Právníku na r. 1869 (roč. VIII), str. 673.

¹⁾ O tomto stadiu procesním pojednává zevrubně Všehrd v kapitole: O potazu panském II, 20 a O nálezu panském II, 21: »... tu tepruv najvyšší sudí (kterémuž samému z práva v súde mluvíti příležie), pánov v potaz a v radu zavolá, aby se sstúpili...« Vš, II, 20, 1.

bím):²⁾ Pane Vojtěchu z Perštajna a na Pardubicích, vstaň k nálezu sepsání! — Pane Adame z Hradce a na Hradci, vstaň tolikéž! — Pane Jene Dobřenský z Dobřenic, z vladyk, vstaň k nálezu sepsání!³⁾

Vojtěch z Pernšteina } (jdou k nejv. sudímu, pak k nejv. úředníkům,
Adam z Hradce } nato k pánům na obě strany a k vladykům,
Jan Dobřenský } s každým chvilku hovoříce. Poté se odeberou
na katedru k písaři menšímu a diktují mu
potichu nález).⁴⁾

Někteří páni a vladykové co stojí za šraňkami doléhající na řečníka křičí jeden přes druhého: Pane řečníku, pane řečníku, jest moje pře již blízka? — Pane řečníku, kdy pře moje slyšána bude?

Řečník }
Místopurkrabí } (odhánějí a umlčují tazatele).

Vojtěch z Pernštejna } (dokončivše scházejí s katedry dolů, pís a ř
Adam z Hradce } jde za nimi nesa knihu, do níž byl vepsal
Jan Dobřenský } nález).⁴⁾

Nejv. sudí: Páni saudeci zemští, račtež se ke čtení sstúpiti!⁵⁾

Písař menší (čte tiše): Poněvadž se to z svědkuov našlo a vyhledalo, že táž Dorota sirotek někdy Beneše rychtáře ze vsi Babiny kmetična jeho Floriana Griespeka jest a on Florian Griespek řádné poselství, jak zřízení zemské a vajpověď krále Vladislava jeho milosti to v sobě zřetelně obsahuje, má se on Václav Točník podle toho zachovati a dotčenú kmetičnu jemu Florianovi podle práva vydati.

Jan Raupovský (rovněž tiše): Ještěs zapomněl, pane písaři při té vajpovědi postaviti: jakž artykul v též vajpovědi šíř v sobě ukazuje a zavírá —

Vojtěch z Pernštejna (rovněž tiše): A ke konci musíš ono manželství zachování dostaviti: že páni JMst je Dorotu i Jiříka při tom pořádném sjití manželském zachovati ráčili tak, že oni páni lidem svejm u vzájem vajhost dáti povinovati jsú.

Nejv. sudí: Pane písaři, oprav to! (Písař odchází na katedru a píše).⁶⁾ Páni súdcové zemští, račtež na svá místa vjíti!

Páni (vracejí se na svá místa kromě těch tří, kteří psali nález; ti se postaví takto: tváří ke katedře, zády k oknu, pravou rukou k lavicím soudu, levou k šraňkům).⁷⁾

²⁾ Vš, II, 21, 1: »Když se potaz panský dokoná a súdce zemští všickni zase na svá místa vsednú, sudí najvyšší s králem JMstí, s komorníkem a purkrabí potieže se a poradí, dvěma z pánov a jednomu z vladyk, každého z nich jménem zavolaje, vstáti rozkáže...« K tomu zemská zřízení: »A kdyžby panský potaz a vladycký vynášen býti měl, tehdy k vynášení potazu najvyšší sudí království českého nynější i budúci má kázati vstáti dvěma z pánuov a jednomu z vladyk...« ZZ 00-2, ZZ 30-2, ZZ 49-A 10, ZZ 64-A 35.

³⁾ Tamže.

⁴⁾ Vš, II, 1, 16-18 — II, 21, 1-5.

⁵⁾ Vš, II, 21, 3: »A když tak dolov s katedry sejdú, opět se sudí najvyšší pánóm káže sstúpiti; a tu se jim nález čte, aby jej slyšeli.«

⁶⁾ O tomto opravování nálezu píše Všehrd v druhé polovici věty citované v pozn. 5: »a slyšiece, jest-li co opuštěno, kází připsati, jestli proměněno, opraviti; pakli co přidáno, kází ujieti a smazati, aneb, jak se kmetóm zdá, opraviti.« Vš, II, 21, 3.

Druhé místo: »A když dolov sejdú, sudí najvyšší káže se pánóm sstúpiti a tu ten nález napsaný písar čte, přede všemi pány, ne hlasitě, než tak, aby od pánov toliko v tom sstúpení mohl slyšan býti. A když dočte, jestliže dobře napsán bude nález, nenie potřebie opravovati; pak-li se co pánóm nezdá, tu opravují, tu ujímajíce, přidávající nebo proměňující.« Vš, II, 1, 17.

⁷⁾ Vš, II, 1, 17: »A ti ktož jsú z pánov nález i s tiem z vladyk vynášeli a psali, nesedají na svá místa, než stojie pořád tak, jakž jsú zavoláni k nálezu od sudieho, a tak také v nálezu mají napsáni býti: Páni na vyššiem miestě k laviciem po levé straně k najvyšším úředníkóm, a ktož z vladyk jest, vedlé nich k šraňkóm. A tak stojie, až se

(Původ, pohnaný, poručník, Dorota a opat vejdu opět do šraňků.)

Nejv. sudí: Pane písaři, již čti ten nález mezi Florianem Griespekem z Griespachu a Václavem Točníkem z Křimic a v Křimicích!⁸⁾

Písař menší (vezme knihu do ruky a čte): V té při, kteráž jest mezi Florianem Griespekem z Griespachu, krále JMstí sekretářem v kraji českém puovodem s jedné a Václavem Točníkem z Křimic a v Křimicích pohnaným z strany druhé; tu páni JMst a vladyky na plném saudu zemském slyševše strany a jich s obau stran pře líčení, cedule řezané, svědomí, listy poselací, zřízení zemské, vajpověď krále Vladislava JMstí mezi stavy panským, rytířským s jedné, Pražany a jinými městy království Českého strany druhé, učiněnú, toho všeho s pilností pováživše takto o tom nalezli a Vojtěch z Pernštajna a na Pardubicích, najvyšší hofmistr království Českého, Adam z Hradce a na Hradci, najvyšší kanclér království Českého z pánuov a Jan Dobřenský z Dobřenic z vladyk panskaj a vladyckaj potaz vynesli: poněvadž se jest to z svědkuov dostatečně našlo a vyhledalo, že táž Dorota sirotek dcera někdy Beneše rychtáře ze vsi Babiny kmetična jeho Floriana Griespeka jest a on Florian Griespek řádné poselství, jak zřízení zemské ukazuje, jest poslal, a zřízení zemské a vajpověď krále Vladislava JMstí mezi stavy panským, rytířským a Pražany a jinými městy království Českého to v sobě zřetelně obsahuje, když by komu sirotka vedle svolení zemského nevydal, aby jej mohl ze dvacítí hřiven bez lotu spolu puovodem pohnati a když to vobdrží, že je sirotek jeho, že jemu tu pokutu dáti a sirotka s tau pokutau vrátiti, jakž artykul v též vajpovědi šíř v sobě obsahuje a zavírá; i maje on Václav Točník podle dotčeného zřízení zemského a též vajpovědi tak se zachovati a dotčenú Dorotu, kmetičnu jeho, podle takového poselství k sobě učiněného jemu Florianovi Griespekovi vydati, toho jest neučinil a toho ničímž podle práva neodvedl, aby tím vydáním dotčené Doroty jemu Griespekovi povinen nebyl, i z těch příčin dáva se jemu Florianovi Griespachovi puovodu proti témuž Václavovi Točníkovi pohnanému za právo tak, aby on Václav Točník jemu Florianovi Griespekovi tauž Dorotu jeho vydal a pokutu zřízením zemským vyměřenau dal, a to konečně od dnešního dne ve dvě nedělích pořad zběhlých. Než aby manželství jich, totiž Doroty a Jiříka, řádně uzavřené, tím vydáním jejím rozlučováno proti učení křesťanskému nebylo, tu páni JMst je Dorotu a Jíru při tom pořádném sjití manželském zachovávatí ráčí tak, že nad to jest on Václav Točník povinen vejhost dáti jemu Jírovi Boháčovi, manželu též Doroty; než aby on již řečený Václav tím vajhostem jemu Jiříkovi daným k škodě nepřišel a oujmu na lidech svejch skrze to netrpěl, má on Florian puovod zas Hans Škopkovi čeledímu svému vajhost dáti a jej jemu Václavovi pohnanému k človčenství nechati. Dal památné. Stalo se v středu po svatém Urbanu léta etc. — —

Jiřík (prodere se publikem ke šraňkům): Doroto!

Dorota: Jiříku! (Obejmou se.)

Florian (platí památné).

nález dočte do konce; potom tepruv jdú jeden každý na své místo.« — Vš, II, 21, 4: »... a ti tři, kteříž jsú nález psali, ti stojie tak pořad, jak jsú k nálezu od sudieho zavoláni a jakž jsú i v nálezu napsáni, tváří k katedře a chřbety k oknu, kteréž jest proti dveřóm u katedry, tak že k těm laviciem, kdež najvyšší úředníci sedají, pravú rukú se k nim obrátie. Napřed stojí ten z pánov, kdož jest najprvé od sudieho k nálezu jmenován, a druhý vedle něho, a třetí z vladyk vedle druhého pána levú rukú k šraňkóm.« — Srovnej vyobrazení.

⁸⁾ Vš, II, 1, 18: »A sudí najvyšší, když všickni jiní sednú, a ti tři, kteříž sú nález psali, stanú, má kázati nález písaři čísti. Též Vš, II, 21, 4: »... písar čte nález, na katedře stoje, když král nebo sudí rozkáže.«

Arcipryšt (žehná Jiříkovi a Dorotě): Buoh jest najvýš milostiv a shlíží na dceru svú i na syna svého. Bud'tež sobě vždy tak věrni a on vás z všelikého na tomto světě protivenství vždy vyvésti ráčí! (Všichni vycházejí z šraněk.)

Řečník: Pře mezi Apolonú z Nebovid a Janem Kašpárkem z Nebovid o dědicství!⁹⁾

Apolona
Jan Kašpárek } (vstupují do šraňků).

(O p o n a.)

ROZPRAVY ČESKÉ AKADEMIE VĚD A UMĚNÍ

TŘÍDA I. ČÍSLO 95

---

⁹⁾ Vš, II, 1, 19: »A když se to vše dokoná, opět jinú při slyšie týmž vším obyčejem a řádem, jako první. A tak vždy pořád jednu po druhé, vše jedniem způsobem, až i súd vzdadie; stejné Vš, II, 21, 5: »To když se dokoná, opět páni jinú při slyšie, a tak vždy jednu po druhé pořád po útociach až doposlednie.«